

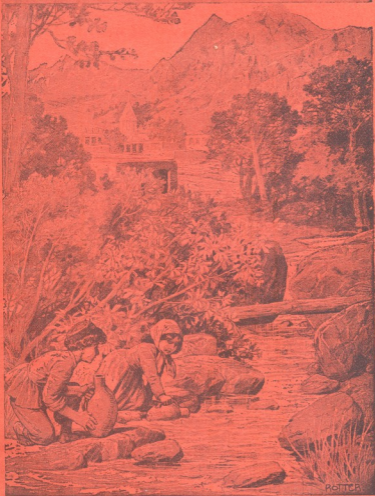
საქართველოს საზოგადოებრივი განათლების განყოფილება

საქართველოს საზოგადოებრივი განათლების განყოფილება

საქართველოს საზოგადოებრივი განათლების განყოფილება

ნატარული № 3

შინაარსი

I—* *—დექსი თ. რაზაკაშვილისა	3
II—მფარველი ინგელოზი.—ეკ. გაბაშვილისა	5
III—პირველი ენძელა.—ნქვატისა	15
IV—სათაგური—ვაფა-ფშაველასა	5
V—ქაბუკი მეფის სიზმარი.—(ზღაპარს თ. უაიღდისა) ი. მა- ჭავარაძისა	26
VI—საქართველო მეჩვიდმეტე საუკუნის ბოლოს.—(დას- სრული) დ. კარაჭაშვილისა	41
VII—წერილები ფიზიოლოგიიდან.—წერალი შკარუ ივ. კო- მართელისა	47
VIII—შოთა რუსთაველი და მისი ვეფხის ტყაოსანი.—ა. ხა- ხანაშვილისა	53
IX—ნარევი:—ა) ხალხური ლექსები,—ბ) რკინის მგე- ლი (ხაღხური) დ. სახუცრეშვილისა.—გ) ვამოცანები (წარმოდგ. მღ. შ. კვლენჯერაძის მიერ).—დ) ანდაზე- ბი,—ე) რებუსი და ილსნა	62
X—ბიბლიოგრაფია საბავშვო წიგნებისა.—ხტუნია-ციუ- უნია. თარგმანი ივ. კომართელისა.	

41-1-10-1

ტფილისი, ელექტრონის სტამბა წიგნების გამომცემელი პარიკულა ქვეყნის წიგნისა.

შინაარსი

- I—* *— ღექსი თ. რაზიკაშვილისა. 3
- II—მფარველი ინგელოზი.— ეკ. გაბაშვილისა 5
- III—პირველი ენძელა.— ცქვიტისა 15
- IV—სათაგური— ვაჟა-ფშაველასა 5
- V—ქაბუკი მეფის სიზმარი.— (ზღაპარს ო. უაღდღისა) ი. შა-
ჭვარციანისა 26
- VI—საქართველო მებვიდმეტე საუკუნის ბოლოს.— (დასა-
სრულად) დ. კარიჭაშვილისა. 41
- VII—წერილები ფიზიოლოგიიდან.— წერაღი მკორე ივ. გო-
მართელისა 47
- VIII—შოთა რუსთაველი და მისი ვეფხის ტყაოსანი.— ა. ხა-
სანაშვილისა 53
- IX—ნარევი:—ა) ხალხური ლექსები,—ბ) რკინის მგე-
ლი (საღსურა) დ. ნახუცრიშვილისა.—გ) გამოცინები
(წარმოდგ. მდ. შ. კეღენჯერიძის შიერ).—დ) ანდაზე-
ბი,—ე) რებუსი და ილსნა 62
- X—ბიბლიოგრაფია საბავშვო წიგნებისა.—ბტუნია-ციყ-
უნია. თარგმანი ივ. გომართელისა.

* * *

ანამ მგელს სძინავს, ბატკანო,
საძილედ არა გცალიან!
შენც, მწყემსო, ცხვრისა ფარაზედ
ფხიზლად გეკიროს თვალია.

იკოდე, ბიჭო, თუ შაინც
წავთვლიმა ერთი თვალია, —
მგელი იქვეა, ბატკნისა
გაგლეჯა ერთი წამია.

სანამდე დედა-მიწაზედ
არსებობს მგლების გვარია,

ცხვარს და მეცხვარეს იმათგან
სულაც არ გაუხარია...

სანამ მგელს ღვიძავს, იყეფე,
• არ დაიძინო, თოლია!
თუ შენმა ყეფამ მეზობლის
მყეფერებიც აიყოლია,—

მგელი ტრელია*) ვერ მოვა,
წაეა ის ბილწი მძორია!
სანამ მგელს ღვიძავს, იყეფე
შენც, ჩემო კარგო მურია,
შენ შემოგცქერის პატრონი,
შენსკენ უჭირავს ყურია.

თუ იძალავებს და მგელი
ფარეხში გადმოვარდება,—
არ შედრკე, მტკივნად ხირიმი*)
იქეჭებს, გადმოვარდება
და მწყემსის ტყვიით მოსისხლე
მოკვდება, ამოვარდება.

15 დეკემბერი, 1907 წ.

თ. რაზიკაშვილი

*) ტრელი — შიშარა.

*) ხირიმი — თაფი.

მფარველი ანგელოზი

ნენია დარია რჩეულოვისა, როგორც წარჩინებული კაცის ცოლი და კარგი შეძლების პატრონი, ზაფხულობით ყოველთვის მიდიოდა სააგარაკოდ ბორჯომს, აბასთუმანს, პეტეგორსკში და ხან და დან ყირიმშიაც—ზღვის პირის მდიდარ ხალხთა საზაფხულო სადგურებში. წელს-კი ექიმმა

სასტიკად აუკრძალა ზემოხსენებულ კურორტებზედ წასვლა.

— თქვენი ნუსა საზაფხულოდ ისეთ ალიაგას უნდა წაიყვანოთ, ბატონო დარია, უთხრა მოხუცებულმა და კარვად გამოცდილმა ბავშვების ექიმმა, რომ არავითარი ხმაურობა, მზიარულობა, სტუმართ წასვლა-მოსვლა არ აღელვებდეს პატარის ნერვებს. მუსიკა, ტანცაობა, ყმაწვილების ჟივილხივილი, მათთან თამაშობა-გართობა შეუძლებელია.

მორთვა-მოპრანკვა, გუვერნანტის განუწყვეტელი წყინა-
სხვა და სხვა ენაზედ მასლაათი, საბავშო საღამოებზედ სიარუ-
ლი, სრულიად უნდა მიატოვოთ, ჯერ-ჯერობით მაინც.

— ოჰ, ღმერთო ჩემო! რეებს მეუბნებით ბატ. ექიმო!
შეჰყვირჭ დარიაჲ. მაშ პირდაპირ მონასტერში მარჩევთ გადა-
სახლებას, რალა?

— მონასტერში-კი არა, მაგრამ თუ გეგულებათ სადმე
თქვენ მამულებში მიყრუებული სოფელი, მშვენიერის მდებია-
რებით, ტყით, ანკარა წყაროებით და მხოლოდ რამდენიმე
კომლი გლეხკაცობით დასახლებული, იქ-კი უთუოდ გირჩევთ.

ნუსასთვის საკიროა სრული სიმშვიდე, აუღელვებელი,
თავისუფალი ცხოვრება. მხლებლად და მრწვთნელად მხო-
ლოდ შშობლის ტკბილი აღერსი და მართა-ძიძის ერთგული
სიყვარული და სამსახური...

— ნუსასთვის-კი, მაგრამ მე? მე რალას მეუბნები?! მთელი
სამი თვე მაგვარ უდაბნოში, მარტოდ მარტო უდაბიანოდ,
უსაზოგადოდ...

— თქვენ დედა ხართ, ბატ. დარია და ყოველი თქვენი
პირადი სიამოვნება უკან უნდა მიყენოთ და შვილის გასა-
ღებას შეუდგეთ. თქვენ გოგონას ნერვების ანთება ჰქონდა
და იმ საშინელის ავადმყოფობის გადატანის შემდეგ, აუცი-
ლებლად ჩემი რჩევა უნდა დასრულოთ. რძე, კვერცხი, მა-
წონი, მარწყვი და ყოველი ახალი კარგად შემოსული ხილი,
მთის ჰაერი და ჩუმი წყნარი, მოსვენებული ცხოვრება აი ერ-
თად ერთი გზა ნუსას გასაღებისა. რასაკვირველია, უკეთესი
იქნებოდა, რომ ზამთარშიაც გამარტოვებულ სოფელში და-
რჩენილიყავით, მაგრამ ეგ ვიცი, გარდამეტებული სატანჯავი
იქნებოდა თქვენთვის და მარტო ზაფხულით იყავით განდგი-
ლად და ნახავთ, როგორ აფრთოვანებულს და სიცოცხლით
სივსეს ჩამოიყვანთ თქვენს, ეხლა გაყვითლებულს, დასუსტე-
ბულს და ნერვებ აშლილ ნებიერს.

რჩეულნაანთ ჩვეულებრივი მოუსვენარი ცხოვრება, სა-
ზოგადოებაში მუდმივი ტრიალი და ამის გამო შეუყენებელი

ალიაქოთი, ხმაურობა, სიშხადისი, მორთვია-მოკახმა გამოჩენილ წყლებზედ გამოსაჩენად, უნებლიეთ შესწყვიტეს და მივარდნილ სოფელ ასკილიანში გადაიტანეს.

და აი ერთ მშვენიერ თიბათვის დილას, პატარა ცხრა წლის ნებიერმა ნუსამ გამოიღვიძა ასკილიანის მღვდლის სახლის ზემო სართულის პატარა ოთახში.

გამოღვიძების უმაღლეს ნუსამ მიიხედ-მოიხედა და კარგა ხანს გონს ვერ მოვიდა, თუ სად იყო და რა არა ჩვეულებრივი გარემოება იყო მას გარეშე. დიდ, ფართო, მაღალ და პირის ფერ კედლებიან ოთახის მაგივრად, პატარა, დიბალი, თეთრად შეღესილი ოთახი, დახატულ კერის მაგივრად შეუღებავი ფიცრის კერი, ჩუქურთმით მორთულ საწოლის მაგივრად რაღაც დანჯღრეული ტახტი, ხალიჩების და ფარდაგების მაგივრად, შეუღებავი ფიცრის იატაკი. დიდრონ, არშიის ფარდებით, დამშვენიებულ ფანჯრების მაგივრად, პატარა ხელის სიგძე თეთრ მიტკალ ჩამოფარებული ფანჯრები. რა არის ეს? სადა ვარ, გაიფიქრა პატარამ, მაგრამ მალე მოაგონდა წუხანდელი მგზავრობა.

— ჰო, ჰო! ბოლოს წარმოსთქვა ნუსამ და ლოგინიდგან გადმოხტა, მიიბზინა ფანჯარასთან და ფარდა გადასწია, თვალწინ მშვენიერი, დიდებული სურათი გაეშალა: ჯერ თვალგადუწვდენელი მწვანე ბალ-ვენახები, მერე ტრიალი მინდორი, რომლის შუაზედაც გველივით მიიკლაკნებოდა დიდი, მხეზედ მოლაპლაპე მდინარე და იქვე მდინარის მოახლოვებით მიმრბინალი რკინის გზის მატარებელი, რომლის შავი კომლი მალლა-მალლა ასული ჰაერში განიფანტებოდა.

— რა კარგია! რამდენი ბაღებია, მინდორი, წყალი, რკინის გზა, სუყველაფერი რა მშვენიერია!.. მაგრამ მართო რა და ვარ? სად არის მადმუაზელი, დედა, მართა-ძიძა? და ტრილი ამოუშვა. — ტანთ ვინ უნდა ჩამაცვას...

დედა მისი დარია სახლის მეორე მხარეზედ აივანზედ იჯდა და ისიც გადაჰყურებდა თავის წინ გაშლილ გადატაკებულ-ქობებად ქცეულ-ადამიანთა სადგურებს და გული სევდით ევ-

სებოდა. ღმერთო ჩემო, მთელი სამი-ოთხი თვე ამ ნანგრევებ შუა უნდა გაეატარო! ამ დაგლეჯილ-დაფლეთილ-ხალხის ყურებით უნდა ვატკობდეთ თვალი მხედველობას?!. ოჰ, ეს შეუძლებელია... ამ დროს მოესმა ნუსას ტირილი და საჩქაროდ ოთახში შევიარდა.

— რა იყო, ჩემო მშვენიერო, რაზედ ტირი?

— მე შეგონა რომ ამ სახლში მარტო მე ვარ, რომ თქვენ ყველამ თავი დამანებეთ... რა სიჩუმეა გარშემო! ჩვენს მეტი არაფერ არის ამ სახლში?— გაკვირვებით ეკითხებოდა ნუსა დედას და თან გულში ეკროდა.

— არაფერ, ჩემო ნუგეშო, არაფერ! მარტო მე და შენა ვართ არ მშვენიერ მდებიაარეობას, მაგრამ მივიარდნილ და გავვრანებულ სოფელში. მხოლოდ შენი ძიძა-მართაა ჩვენთან და ეხლავე გაახლებ, რომ ჩაგაცვას.

ერთი საათის შემდეგ, როდესაც ნუსამ დიდის მადით ისაუბრა და მთელი ჭიქა ახლად მოწველილი სურნელოვანი რძე გადაჰყლაპა, ძიძას ხელი მოჰკიდა და სოფლის გზისაკენ წავიდა.

ნუსა დიდის ცნობის მოყვარეობით შეუდგა ამ თავისათვის ჯერედ უნახავს და აუხსნელის ცხოვრების დაკვირვებას. ქალაქელი ბავშვისთვის და მეტადრე მიაღიწი წოდების ბავშვისთვის, რომელიც იშვიათად ჩამოდის მიაღიწი სართულეზიან სახლიდგან და როდესაც ჩამოდის მაშინაც მხოლოდ გატკეცილ ქვაფენილზედ დაბძანდება და მხოლოდ უპირველეს ქუჩებს, უმდიდრეს სახლებს ხედავს, სოფლის ქობ-მახი, უსწორ მასწორო, ტალახიანი გზები, მცხოვრები დაფხრეწილი, არა სპეტაკად მარაქრაკე ტან-საცმელი, ფეხ შიშველი, ნახევრად ტიტველი ბავშვები, რალაც საზღაპრო გაოცებას იწვევდნენ.

— მართა, უყურე, უყურე პატარა ქალი ფეხშიშველი ტოპავს წყალში! შეტყვირა იმან, როდესაც სოფლელი პატარა ბავშვი წყაროსთან დაგუბებულ ლაფში ამოსვრილი დაინახა.— ხომ გაცივდება, ავად გახდება! ნახე ხელებიც დასვრილი აქვს, კაბაც... უთხარი დაბანონ... მაგის დედა სად არის, დაუძახე, ჩქარა...

— ნუ სწუხარ, გენაცვალე, უთხრა ძიძამ ნუსასა და ეგრე არიან დაჩვეულნი. არ გაცივდებიან. მაგათი ძვალი და რბილი შეჩვეულია პაერს, წყალს. დედას სადა სცალიან მაგისათვის. ის, მგონი, პურს უნდა აცხობდეს, გესმის ახალი გამომცხვარი პურის სული დგას.

— პურს აცხობს დედა? სადა, როგორ აცხობს, აბა მიჩვენე. ცნობის მოყვარეობით დეეკონწილია ნუსა მართას ხელზედ. მართაც შეუძლვა პატარას მოფიცრულ, ფიჩხით დაფარებულ სათორნეში და თორნეში ნახევრად ჩაკიდებული მცხობელი აჩვენა.

— რას შერება! უშველეთ, ააყენეთ, დაიწვება! შეჰყვირა პატარა ქალმა, როდესაც თორნის ძირში ცეცხლი დაინახა და ტირილით მართას გულზედ მიეხუტა.

— ნუ გეშინიან, გენაცვალე. სიცილით უთხრა თორნიდგან ამოსულმა, კარხალივით გაწითლებულმა და ოფლით გაწუწულმა მცხობელმა. არ დავიწვა. ჩვენ პურს სულ ასე ვაცხობთ და ქალაქელებს კი გგონიათ, რომ მალლით ფუფალა გვიყრის გამომცხვარ შოთებს!

— შეხე, მართა, ი კაცი რასა სკამს, თან ბალახს ატანს. პურიც რა შავია და ხმელი. განა სხვა პურა არა აქვს? ეგ როგორ იკმევა!

ასე და ამ გვარადა ნუსამ მთელი სოფელი მოიარა და გაკვირვებული და გაოცებული ამდენ უცნაურ, იმისთვის წარმოუდგენელ ნანახით, დაბრუნდა სახლში და ამ შემთხვევაში, დედაც ბავშვზედ არა ნაკლებ უმეცარი ხალხის ცხოვრებისა, გააკვირვა და გააოცა.

მეორე დღეს, როდესაც ნუსა კვლავ გემგზავრა სასიერნოდ, დედამ კალათაში ჩაულაგა თეთრი კვერები, კანფეტები, შაქრის ნამტვრევები და თან გაატანა.

ნუსამ სიამოვნებით დაურიგა სოფლის გოგო-ბიჭებს დედის გამონატანები.

მესამე დღესაც ესევე განიმეორა, მეოთხესაც და მერე ჩვეულებრივ მოვლენად გადაიქცა. პატარა ნუსა ყოველთვის ბავშვებზედ შემორტყმული იყო და სიხარულით უწილადებდა

დედის გამონატანებს. ამასობაში ნუსა გეეჩია ხალხში, იმათი გაჭირვება, იმათი კირი და ვარაში და დედასთან შუამავლობა გამართა. ბევრს გაჭირვებულს ხელი გაუმართა დარიამ ნუსას დახმარებით, ბევრს ავადმყოფს კვნესა შეუყუჩა, ბევრს დაწავრულს, თავის დახმარებით, ცხოვრება შეუმსუბუქა.

— შენ გენაცვალოს ტასიას თვალები, ჩვენო მფარველო ანგელოზო, დედასთან გვიშვამდგომლე „სტრაენიკს“ უბძანოს ერთი ორი დღე „აიენკის“ ფული დაგვაცადოს. კაცი გორს წავიდა, ვარიები, კვერცხები, ცოტა ოდენი კარაქი წაიღო, გაჰყიდის გროშებს, მოიტანს და მივსცემთ.

— ერთი „პარაშოკი“ ქინაქინა გვიბოძოს დედამ, ეუბნებოდა მეორე დედა კაცი ნუსას, გიორგა გაშიცხელა და გუთანს სცდება. ახალ დანადებ კვერცხებს მივართმევ სამაგიეროდ.

ნელ-ნელა, დღეს ხვალ, მოსული ბავშვი სოფლის მფარველ ანგელოზად გადაიქცა. ყველა მაშვრალი, ყველა გაჭირვებული თავისუფლად აბარებდა პატარა მაშუალს თავის გასაქირს და ამავე მაშუალის დახმარებით ცხოვრებას იქარვებდა.

არამც თუ შვილი, უდაბნოს გადმოტყორცნილი და მართობით გაოგნებული დედაც სიამოვნებით და გატაცებით ქველ მოქმედობდა და ეს ქველმოქმედება იმის ერთად ერთ გასართობ საგნად გადაიქცა. ის მთელი დღე სულ იმის ფიქრში იყო, თუ რა მოემზადებინა, რა შეეყრნა, რომ ნუსას თავის მრევლში დეერიგებინა.

გლეხებიც სცდილობდნენ ქალაქელების სიამოვნებას: ქართველს გლეხს არ უყვარს ვალის გადუხდელიობა. ახალი დაკრეფილი მარწყვი, მაყვალი, მწიფე გულაბი ნაღბით სავსე ჯამი, ახალი შედღვებილი კარაქი, ყველას სიამოვნებით მიჰქონდათ, ლამაზ ქალბატონთან და ლამაზი ქალბატონიც გულ უხვობდა, თავის შვილის სადღეგრძელოდ. თეთრს პურს, ჩაი შაქარს სუფთა საცვლებს, პირველ დახმარების საშუალო წამლებს, ორთავ ხელით არიგებდა. ამასობაში დღე-დღეზედ მუნისნავედ მიდიოდა და დედა-შვილი აღრიანად ეძლეოდნენ მოსვენებას და ხალხთან აღრიანადვე იღვიძებდნენ და იწყებდნენ მოქმედებას.

— დედა, დედა? რომ იცოდეთ რა ვნახეთ მე და მართამ, რა უბედური ოჯახი! დედაჯან, უთუოთ შენ უნდა წამოხვიდე, შენი თვალით ნახო ოპ! ოპ! რა საწყლები, რა უბედურები არიან! ქმარი ბებერი, ბრმა, ცოლი კუტი და ეხლა კიდევ ავადმყოფი, ცარიელ ფიცრებზედ გდია, ზედ რალაც მყრალი, ქუჩყიანი ძონძები აფარია. სახლში აიფერი არ აბადიათ. ბრმა პერანგ ჩამოფხრეწილი ზის და თამბაქოს მა-

გივრად ქალაღის ნაგლეგებს სწევს ჩიბუხით. პატრონი არავინა პყავთ, *რომ წყალი დააღვეინოს, პური მიუტანოს... ორი დღეა თურმე, შშვირები არიან...

ნუსა საშინლად აღელვებული, ხელების კანკალით უთბრობდა დედას უბედურთა მგომიარობას და თან თვალებში შეჰყურებდა, თითქო იქ უნდა ამოიკითხოს, თუ რამდენად განსკვალა დარია ამ დახატულის საცოდავის სურათით.

— ღმერთო! რეებს ამობს ნუსა! მართა, ნუთუ შესაძლებელია რომ ამ გვარი უბედურები მოიპოვებოდნენ? ნუთუ სოფელში ქრისტიანი არავინ არის, რომ წყალი მიუტანოს, პურის ლუკმა მიაწოდოს!

— იმ, ქალბატონო, ვისა სცალიან იმათვინ. ყველა გაქირვებულია, ყველას თავისი საკუთარი ქირი და ვარამი აწუხებს. მერე ეხლა ათასი საქმეა კარს მომდგარი: ეს კალოო, ეს სიმინდის თოხნაო, ბაღების მორწყვაო; თავზე ხელის მოსასმელადაც აღარავის სცალიან. ბავშვებიც კი წლებზედ ფებს იდგმენ მუშაობით... სოფელს მოსწყენია კიდევ იმათი ყურის გდება. აგერ ათი წელიწადია თურმე, რაც ის კაცი დაბრმავებულია, დედაკაცი-კი წინაღვე თორწეში ჩავარდნილა და მარჯვენა ფეხი და ხელი დახრუკული იმიტომ აქვს. მანამ ფეხზედ მდგარა სოფელ-სოფელ უვლია, უგლახანია, ლუკმა მათხოვრობით უშოვნია, ახლა-კი ლოგინად ჩავარდნილა და ორთავე უსუსური ცოლ-ქმარნი უპატრონოდ ყრიან. ამათ ოთახში არ შეისვლება, მძოვრის სული დგას. ან მე როგორ გამიწყებოდა ღმერთი რომ ჩემი გაზდილი იქ მიმეყვანა, მაგრამ ხომ მოგეხსენებათ მაგის ცნობის-მოყვარეობა, საიდგანლაც გამისხლტა და ამით გაღებულ კარებში შემივარდა... ძლივ ძლივობით გამოვიყვანე უნდოდა წყალიც თითონ მიეტანა, ცეცხლიც აენთო...

— ჰა, დედა! რა ვქნათ, როგორ ვუშველოთ? მშვირები დაიხოცებიან! პატრონი არავინა ჰყავთ, შეპლალადებდა ნერვებ აშლილი ნუსა დედას, რომელიც ამ ხარ დამცემი ამბის გაგონებით უძრავად იჯდა ჩაფიქრებული.

— რა ვქნათ, რა ვქნათ?! ამანაც კენესით მისცა კითხვა თავის თავს და არ იცოდა რა გზას დასდგომოდა.

— წავიდეთ, დედა, ნახე, შენ თითონ ნახე, რა უბედურებაა. ბრმა, კუტი და მერე ავიღმყოფი... ადე, დედა! წამოდი, წამოდი! ჩქარა, თორე მოკვდებიან...

— დამშვიდდი, დამშვიდდი, გენაცვალე. ეხვეწებოდა დარია მეტად აღელვებულ ნუსას. შენ გაწყენს ტირილი, აღელვება. მოიცადე, მე ეხლავე ყოველ ღონისძიებას მივიღებ, რომ უბედურებს ვუბატრონო... ლუკმა გავუჩინო.

— ჩქარა, დედა, ჩქარა თორე მოკვდებიან. კუტი ისე კენესის, რომ გული შეგიწუხდება რომ გაიგონო, თან ბრმისთვის თხოულობს შველას. „მე რომ მოკვდე, ვერც-კი ვერავის შეატყობინებს. რომ გამათრიონო, საფლავის კარებამდინ მიმათრიონო ამბობს.

დარია მხურვალედ შეუდგა უბედურ ცოლ ქმართა მდგომიარებას გაუმჯობესობას. დიდი ხარჯი და შრომაც არ იყო, საქირო იმ უბედურთა ადამიანურად მოსაწყობად. სოფელში გამოჩნდნენ მოხუცებული დედაკაცები, რომელნიც დარიას ფულით საჩქაროდ შეუდგნენ საქმეს და ყველაფერი მოაგვარეს. გაუკეთეს ლოგინი, შეუკერეს ტანთსაცმელი და კრაზედ ცეცხლი აუნთეს.

სამი დღის შემდეგ, ნუსა და დარია მართას თანხლებით ბრმის სახლში რომ შევიდნენ პირს სიამოვნების ღიმილი მოუვიდათ. კარგა მოზრდილი ქვიტკირის ოთახი სუფთად იყო დაგვილ დაწმენდილი. ფართო ბუხარში ცეცხლი გუზგუზებდა და ზედადგარზედ დაბურულ გვაბში საქმელი იხარშებოდა. ბუხრის აქეთ-იქით პატარა ტახტებზედ, სუფთა ლოგინზედ, სუფთად ჩაცმული ბრმა და კუტი განისვენებდნენ. ბუხრის პირდაპირ ხის სკამზედ ბებერი მია იჯდა, წინდას ქსოვდა და თან ელაპარაკებოდა დავრდომილებს: „იმ, დაილოცა ღმერთო, შენი სამართალი. რატო ყველა ადამიანს არ მისცემ მაგ გვარ ღვთიურ სათნოებას, კაცთმოყვარეობას, მაშინ ხომ აღარ იქნებოდა ასეთი უსწორ-მასწორობა! ერთი რომ სიშშილით არ მოკვდებოდა და მეორე მძღრობით არ ვასიე-

დებოდა! აი რა აღვილად შოახერხა თქვენი ადამიანად, ი დალოცვილმა ადამიანმა“!

— ღმერთმა აღდგურძელოთ! სთქვა ბრმამ და ხელები მალლა აღაპრო ღვთის სადიდებლად.—ღმერთმა აღდგურძელოთ! ი პატარა ანგელოზი თურმეა, ყველა სიკეთის მომქმედი. და ამ სიტყვებთან ჩიბუხიდგან ქალაქის ნაგლეჯების მაგივრად ნამდვილი თამბაქოს ბოლი გააბოლა.

ამ სცენის უნებლიედ მნახველნი დედა შვილი ჩუმად უკანვე გაბრუნდნენ კარებიდგან. სახლს რომ მოშორდნენ, მივარდა ნუსა დედას და მხურვალედ ხელები გადუკონა.

— დედაჯან, დედაჯან! რა კარგი ხარ! რა კარგი საქმე გააკეთე... რომ იცოდე, რა იყო მაშინ ეგ სახლი და რა არის ეხლა!!

— ღმერთო ჩემო! რა ცოტა ყოფილა საქირო ადამიანის ბედნიერებისათვის! გაიფიქრა თავის გულში დარიამ და თავისი ანგელოზი, თავის-ადამიანად მქცეველი გოგონა უფრო მაგრა მიიკრა მკერდზედ და ღმობიერების ცრემლები გადმოჰყარა.

ასე შეუნიშნავად გავიდა ზაფხული ნუსას და იმის დედისათვის, დადგა შემოდგომა ბედნიერი და მიძლარი. ასკილიანი აივსო ღვთის მოწყალებით, მოსავალი კარგი მოვიდა, ყურძენი და ხილი მრავალი. დარი მშვენიერი იდგა და სოფელში ღვინის ხმა გაისმა. სოფლის დიარა „ბუზიკაზედ“ ახალ კაბებში გამოწყობილ გოგო ბიჭებთან ჩვენი, აფრთოვანებული, პირის ფერად დაკვრახილი ლოყებით და ზარივით წკრიალა ხმით, ნუსაც ხტუნავდა და იმისი გარდაქმნით ბედნიერი დედა დარია ქალაქში წასასვლელად ჯერაც არ მიეჩქარებოდა.

ექ. გაბაშვილისა

პირველი ენძელა

უმცა გაზაფხული ჯერ შორს იყო, მაგრამ იმ დღეს, ხანგრძლივი და სუსხიანი ქარბუქის შემდღე, მზე ისე ძლიერად ანათებდა და ათბობდა არე-მარეს, რომ მშვენიერ გაზაფხულის დღეს არაფრით ჩამოუვარდებოდა. გარშემო მინდვრად და სოფელში თოვლი უკვე დამდნარიყო, მხოლოდ მთის წვერებზედ და აქა-იქ, მიუდგომელ-ჩაღრმავებულ ალაგებში თეთრი ნაფლეთებივით-ღა იცქირებოდა. იმ დღეს ყველა, დიდი თუ პატარა, გარედ გამოსულიყო და სასტიკ ყინვასთან ერთად, სიმშლილსაგან დასუსტებულნი ძღვეა-მოსილ მზის სითბოზედ იშუშებოდნენ. პატარა ნატაც ის იყო ქალბრძან დაბრუნებულიყო და ორივე ხელით ჩინჩხვარ დაბლუჯული, ფეხშიშველა ფეხით, შშულით შინისკენ მოძუნძულებდა.

— ოჰ, ღმერთო! რა კარგია, რა თბილა! — წარმოსტკვა მან ალტაცებით, როდესაც სოფლის პირად მინდორს ჩამოვიდა.

— შენ გენაცვალე, მზეო! ეგრე გაგვიანათე, ნულარ დაგვემალები, შენი სახელის კირიმე. დახე რა შუქია, რა თბილა! — გაიმეორა კიდევ სიცილით. მეტი სიამით მის ყვითლად შემხმარ ლოყებს სიწითლე შეეპარა.

— მე რომ ე ჩინჩხვარი არა მქონდეს, აქვე „მზი“ გულზედ დავეგორდებოდი და დავიძინებდი, მაგრამ შინ დამიგვიანდება. იქნებ მამა ჩემმა ი ნახევარ ჩანახი ფქვილი სადმე იშოვნა და კეცის ვახურებას შელის, მერე, ეს ოხერი, რა ძალიან მშვიან. დახე, ე ბუცელს როგორ გააქვს ყუყუნი. ოჰ, ღმერთო, რა ნაირ მშვიან, მაგრამ... დედიჯან, რომ ვერ იშოვნოს, რა გვეშველება? სიმშლით ხომ არ დავიხოცებით? აგერ სამი დღეა, რაც ჩემი ვაკეთებული ძირ-ნაყარი ვაშლის ჩირით გამოვდივართ. ერთი საწყალი დედალი გვყავდა, იმის დაკვლა ვერ გავიმეტეთ... ნაკმაზიც ჩვენ შევეუქამეთ და იმას კი სიმშლით ფეხები გავაფშეკინეთ. რომ ვერ იშოვნოს, რა გვეშველება? — შეეკითხა კიდევ ჩურჩულით თავის თავს და უეტრად ერთ ალაგას გაჩერებულს მხიარული გამომეტყველება სასოწარკვეთილებად შეეცვალა. ალტაცებით გაბრწყინვებულ თვალებში ცრემლები მოერია და თან ათრთოლებით განაგრძო:

— ყველაზედ ღარიბები და უბედურები ჩვენა ვართ. იმ დღეს ნაუბანთ ნინიკას რომ ჩემთვის პური არ მოეტეხა, სანამ მამა ჩემი ერთ ჩანახ სიმინდს იშოვნიდა, მე გული შემიწუხდებოდა. მერე ზედ იმ ოხერმა ციებამაც შემომიტია და საღამომდე კბილები კინალამ ჩამალეწინა. საწყალი დედაჩემიც ისე გაბრუებული დადის, თითქოს ჩვენი ბრალი იყვესო. არავის გველაპარაკება, ზედაც არ გვიცქერის... გამოვა გარედ, სადმე მზის გულზე მიჯდება მარტოკა და ი ბურნუთს ატანს ძალას, თან ცრემლები ნიაღვარივით გადმოსდის მეტი სიმწარისგან, — დაათავა უფრო ჩუმად ნატამ და ფართო სოფელს თვალი გაუშტერა. იღვა რამდენიმე ხანი უძრავად და ჩინჩხვარს გულში ისე მაგრა იკრავდა, თითქოს შველას და ხსნას, დაშშეული მისგან ელოდა. შზე-კი მაღლიდგან მხიარულად დასჩერებოდა და დაკრუნჩხულ სხეულს სიამოვნების გრუანტელს ჰგვრიდა.

ამ დროს სიომაც დაჰბერა წყნარად. იქვე ხნულ ზემოდ გაკორტნილი ბუჩქი საცოდავად ააწრიპინა, და ისე ალერ-

სიანად შემოურბინა ნატას, რომ ქანდაკების მსგავსად გმობდა ტერბული უეცრად გამოარკვია.

— უპ, შენი ჭირიმე მშობელო, რა სიოა, რა თბილი, ნამდვილ გაზაფხულს არა ჰგავს! — წარმოსთქვა წყნარად ნატამ და აწრიპინებულ ბუჩქისკენ გაიხედა.

— საწყალი ჩემი კვრინჩხი, რა რიგ გაკორტნილია... მაგრამ დაიცა, გენაცვალე ღმერთო... ამას რას ვხედავ?... — შესძახა გახარებულმა, ჩინჩხვარი იქვე დაყარა და ბუჩქის ძირას თეთრად ამოშუქებულ ენძელისკენ გაქანდა.

— უი, ჩემო მშვენიერო, კიდევ ამომძვრალხარ, გაზაფხული მოდის განა? — მიუიღერსა ხრიოკ ალაგზედ გულგადაშლილ ობოლ ენძელას და მის წინ მუხლ მოხრილმა ნაზად ტუჩები შეიახო.

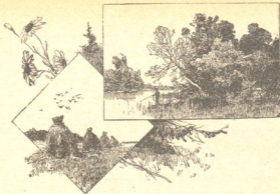
— უი და, და, და, რა ლამაზი ხარ! ბარემ ძირიკ გემრიელი გაქვს, მაგრამ განა ხელს გახლებ. შენ შემდეგ ხომ, ჩემო იმედო, მალე იაც გამოანათებს, მას მოჰყვება ძალღნიორა, ფამფარა, შემდეგ ლობებში გემრიელი ჭინქარი ამოიშლება, რბილ ალაგზედ ბალბა და ნაცარ-ქათამა გადიფურჩქნება. ნამდვილი გაზაფხული იქნება და მაშინ ჩვენც არა გვიშავს-რა. დავიკერ ხელში ჩემ კობტა გიდელას, ხელზედ ნაქრებს შემოვიხვევ და მთელ ვენახებს ფებ ქვეშ მოვიდეფ ბრახიანი კინქრის საკრეფად. ვენახში იმ დროს გაჩაღებული მუშაობა იქნება. ოპ, ღმერთო ჩემო, რა კარგია ის დრო! რა კარგია, როდესაც ვენახში ბარვის დროს რამდენიმე მუშა „პერი ბიკოს მღერიან და თან უშველებელ ბელტებთან ერთად თავკომბალა ძირხვენას და თეროს გოგოებს თავში სიცილ-ხარხარით გვესვრიან! ღმერთო ძლიერო! მაშ მალე იქნება ის დრო! გახსოვს, ჩემო ლამაზო, შარშინაც ყველაზედ უწინ მე განახე და გაზაფხულიც რა მალე მოვიდა, ხომ გახსოვს? მზეო, შენ გენაცვალე, ეგრე ანათე, ანათე, რომ ყველა ესე დაათბო და ააყვავო, რომ ჩვენი მხსნელი გაზაფხუ-

ლი მოვიდეს და შერე კი არაგვიშავს რა!—მოხმართა ჩასსვლელად გადახრილ მზეს, ენძელას კიდევ აკოცა და უთხრა:

— მშვიდობით, გენაცვალე! რა კარგია, რომ დაგინახე, ახლა კი ვიცი, რომ გაზაფხული მოდის, მოდის და თან ლხენას და შვებას მოეზიდება. მშვიდობით, თორემ დამიგვიანდა, კარფად იყავი, მე კიდევ გნახავ, ყოველ დღე ამოვირბენ და დაგათვალაიერებ მშვიდობით! — გამოეთხოვა ნატა ენძელას, ჩინჩხვარი დაბლუჯა და სიხარულით შინისაკენ გამოძუნძულდა.

ცქვიტი.

სათაგური

ს

ათაგვეთის სამეფოში დიდი ჩოჩქოლი ატყდა. განჯინიდან, არა ჩვეულებრივი, გულის წარმტაცი, ყნოსვის დამატკობელი სუნი შედიოდა. მთელი გუნდი თავგებისა დაიძრა ამბის გასაგებად; წინ მოუძღვოდა სახელოვანი ფიცხელა, განთქმული სიმარდით, გულადობით და გამბედაობით; იმას მოსდევდა ცელქა, შემდეგ ცქმუნა, მერე კულა, ფხორა, — დანარჩენი თავგების სახელს ვინ ჩამოსთვლის ან კი? მთელი ფარა

იყო, სულ რჩეული ვაეკაცები. როცა პირველად ჩამოიხედეს განჯინაში, ცოტა არ იყო შეკრთნენ: სათაგური დაინახეს.

„ბიჭებო! აქ რაღაც ოინია,“ — დაიძახა ფიცხელამ: „ჯერ ამისთანა რამ მე აქ არ მინახავს! არც ჯამსა ჰგავს, არც კილაა, არც თეფში, არც ბაღია, არც საშაქრე, არც ბოთლი; სხვა რაღაც რამ არის საუცხოვო, საგანგებოდ მოწნულ მოქარგული და ის მშვენიერი სუნიც სწორედ იქიდან მომდინარეობს. ვხედავ კიდევაც, ლებანია კაკლისა. აბა შეხედეთ, შეხედეთ, როგორ მარჯვედ მოსატაცებელია.“

თავებმა ცქერა დაუწყეს, ხან ერთი თვალით გახსნი-
როდნენ, ხან მეორით.—მართლაც საუცხოვო რამ მანქანაა,
სიფრთხილეს თავი არა სტკივა, ჩვენ სამტროდ არ იყოს, ბი-
ქო, მოგონილი და! რაღაც იმ ნაირი რაბა ჩანს. ჩემი გული
და თვალი არ ენდობა,—სთქვა ცელქამ.

— ჭეშმარიტებაა! ჩურჩულებდნენ სხვა თავგები და ადას-
ტურებდნენ ცელქას მოსაზრებას:—უნდა ახლოდან გაჩხრი-
კოთ, მაგრამ ვინ გასჩხრებს, საქმე ისაა!—აქ რას ვაკეთებ?
ვაჰ, დედას ჩემი შტრისას, განა ეგრეც დავლაჩრდით. უნდა
შევიარცხვინო სათავგეთი? სთქვა ფიცხელამ.

— შენ იცი!—დართეს ნება სხვა თავგებმა,—მხოლოდ
ახლო არ მიეკარო, შორი ახლოდან გაჩხრიკე. ახლო არ მი-
ეკარო, გირჩევთ: შორი გზა მოიარე. შინ მშვიდობით მი-
დიო, ნათქვამია.

ფიცხელა პირდაპირ მიცუნცულდა. ლებანი სუნს თვალ-
წარბში აბნევედა და უნებლიედ იზიდავდა თავისკენ, მაგრამ
ფიცხელამ გზა აუქცია კარებს და სათაგურს გვერდიდან მო-
ექცა, შემოურა რამდენჯერმე გარშემო. ვერაფერი სახიფა-
თო ვერ დაინახა, სათაგური უბრალო მავთულის ქურქლად
დასახა, სადაც ერთი ლებანია დარჩენილი, უთავდარიგო დია-
სახლის დაჭვიწყებია. დაბრუნდა და თავის ამზანაგებსაც ესე-
ვე უამბო...

— რას იტყვით, ბიჭებო?! უთხრა ფიცხელამ თავგებს: —მე
სიშიშს იქ არაფერს ვხედავ, გაჰბედავთ ვინმე შიგ შესვლას,
თუ ვერა?

— მოდი მოვერიდოთ, სულ თავი გაეანებოთ ეგ რაღაც
მანქანაა. გვაკლდეს ეგ ერთი კაკლის ლებანი. სთქვეს თავ-
გებმა.

— ჰაი თქვე ლაჩრებო, თქვენა! ეგ არის თქვენი ბიჭო-
ბა, რომ ტრახახობთ—მე ეს ვაეკაცობა ჩავიღინე, მე ესაო?
შეგირცხვათ ვაეკაცობა! მე წაველ და მიცქირეთ, რა ბი-
ქია ფიცხელა.—სთქვა და გაემართა სათაგურისკენ. ხოლო
სხვა თავგებმა სული განაბეს და შორიდან უთვალთვალე-

ბდნენ. ფიცხელა მარდად მიცუნცულდა სათაგურთა
 ცოტა ხანს შესავალ კარებთან გაჩერდა, მიიხედ-მოიხედა.
 არაფერი ამბავია, მშვიდობიანობაა. აქ რაა სახიფათო? ჰაი
 თქვე ლაჩრებო, — წარმოსთქვა თავის ამხანაგებზე და შეტ-
 ყო თავი სათაგურში. სულ მშვიდობიანობაა: თავში არა-
 ვინა სცემს და გვერდებში არავინა სჩხვლეტავს. რაო?
 რა კირს? არაფერი, სრულიადაც არაფერი! ძალიან კარგად
 შეიძლება შეექცეს ფიცხელა ნიგოზს; დეე, ამხანაგებმა შო-
 რიდან უცქირონ და ნერწყვი ყლაპონ. მიუახლოვდა ლე-
 ბანს და ოდნავ მოაელო კბილი, პირი გაიმტკებანურა, სრუ-
 ლიად დამშვიდდა, იმედი აიღო, რომ არავითარი უბე-
 დურება მას აქ არ მოელოდა და მოსწია კიდევაც მაგრა
 ლებანს. მაგრამ აი, სწორედ უბედურებაც ამ დროს მოხდა:
 სათაგური დასხლტა და ჩხაკანი მოისმა. თავზარდაცემული
 თავგები გაფთხნენ. ეგონათ, იმათაც გამაუდგებოდა სათაგუ-
 რი. ფიცხელამაც იგრძნო თავისი შეცდომა. მობრუნდა ფიც-
 ხად და გაეჭანა კარებისკენ გასასვლელად, მაგრამ ამაოდ, კა-
 რები უკვე მაგრა, ძალიან მაგრა იყო დაკეტილი. ძალიან შე-
 წუხდა, სული და გული დაეკეტა, ამხანაგებისკენ გადაავლო
 თვალი, არავინ სჩანდა. „ჰაი თქვე მოლალიატენო, თქვენა!
 წარმოსთქვა მან: „გაიქცნენ, დაიმაღნენ, როდი მოდიან და
 მეშველებიან. შეატა მალლა სათაგურის ქერს, მიაწყდა,
 მოაწყდა იქით-აქეთ. კედლებს, ჰყოფდა ცხვირს მართულე-
 ში, უსვამდა თათს, ჰღრღნიდა კბილით, ამაო იყო ყოველი-
 ვე ცდა. თანაც წრუწუნებდა. ტანზე კირის ოფლი დაასხა.
 ცოტა ხანს შეისვენა. ლაბანი ისევ მთლიანად ეკიდა მავ-
 თულზე, ვის მოაგონდებოდა იმისი ქამა?! გულმა აღარ გა-
 უძლო და შეუძახა თავის ამხანაგებს:“ სად მიიმაღენით, თქვე
 უნამუსოებო, აღარ მომხედავთ? ერთ-ერთი მინც მოდით,
 ანდერძი დაგაბაროთ; მე შტრის ხელთა ვარ, მინდა გამოგე-
 სალმოთ. თავგებს ესმოდათ თვითთვეული სიტყვა ფიცხელასი
 და ჩოჩქოლი შეექნათ.

— მართლაც—ამბობდნენ თავეები:—რატომ ასე ლაღ ვიქცევით, ეს ხომ სირცხვილია? მივხედოთ იმ კაცს, საუკეთესო ვაჟკაცსა ვკარგავთ.—სთქვეს, და დაემზადნენ მისაშველებლად. ყველაზედ წინ-წინ ცქმუნა მიცუნ-ცულდა ფიცხელასთან ვიშ-ვიშით.

— მოგიკვდა ჩემი ო.აეი.—ამბობდა ცქმუნა და თან ცრემლებს იწმენდავდა თვალებიდან—აბა, რაღა თავი ქვას ვახალო და როგორ გიშველო? უნდა გაგვეგონა, რომ გაფთხილებდით! შეტად უჯიათი ხასიათი გაქვს, არ დაგვიჯერე. შენი თავიც დააღონე და ჩენაც.—უსვამდა ცქმუნა გარედან თათს, ცდილობდა გავგლიჯა სათაგურის მართული.

— ნუ გეშინიანთ, ფიქრი არ არას. როგორც იქნება გამოვალ; ნუ ტირით, მოკვდეს ბიჭი ფიცხელა, თუ ადამიანს ხელში ჩაუვარდეს! და თუ ვინიკობაა მოვკვდე და მტერმა გაიხაროს, შენ გეუბნები მარტო საიღუმლოს, ეზოში რომ დიდი კაკალი დგას და გზისკენ მსხვილი ფესვი აქვს გაწედილი, იქ ერთი ორმო თხილი მაქვს შენახული; ამოიღე და მოიხმარე.

— შე გასახარელო, მაგის დარდი მაქვს ეხლა?—უპასუხა ცქმუნამ, თუმცა ნათქვამი ესამოვნა და კარგადაც დაიხსომა.

ამ დროს სხვა თავეებიც მოვიდნენ ჯარად და შემოერთუნენ ვარს სათაგურს, ყველამ სათითაოდ მიუტირა გალიაში დამწყვდეულს თანა-მოძმეს უბედურება. ფბორა მალალი ხმითა ტიროდა, მოსთქვამდა სხვანი ბანს ეუბნებოდნენ. თავეების ხარი გაიმართა, მაგრამ ისევ ფიცხელა უტევდა, ამხნეებდა:

— ნუ ტირით, დანო და ძმანო, მე თქვენი ქირის სანაცვლო ვიყო, მაგრამ ჯერ კიდევ იმედია დავეხწიო ამ წყვეულ საპყრობილეს. სთქვა ფიცხელამ.

— საიდან და როგორ, მოგიკვდა ჩემი თავი? არ შეიძლება! — უთხრა ფბორამ.

— სხვაფრივ თუ ვერა, ხეს გავკრი კბილით, მაგრამ ეს ოხერი კბილი არ უდგება არ საიდან.—მიუგო ფიცხელამ.

დიდ ვაებაში და საგონებელში ჩაეარდა თავეების გუნდი. ზოგნი ლოცულობდნენ და ღმერთს ეხვეწებოდნენ, და-

ესხნა გაკირვებიდან მათი თანა-მოდმე. სხვანი გარედან მართულებსა ჰღრღინდნენ, ტყუილად თავ-პირს იმტყუნდნენ. გათენდა კარგად. უნდა წასულიყვნენ თავ-თავიანთ ბინაზედ, მაგრამ ფიცხელას მარტოდ-მარტო უნუგეშოდ, უპატრონოდ დატოვება ემძიმებოდათ.

ამ დროს ნემსა მისდგომოდა ფიცხელას, ჰბაქავდა და საყვედურით აესებდა.

— ჰეეე, ახია შენზედ! გეგონა შაგრჩებოდა იმ დღეს რომ კაკალი მომტაცე და შეექცეცი, ვერ ამოგშხამდა?.. ვენაცვალე ღმერთს, შენი ჯავრი რომ ამომყარა. გამოობრძანდი რაღა, თუ კაი ბიკი ხარ?— ეუბნებოდა ნემსა ნიშნის მოგებით.

— გამოვიდე? მაშ შენ გგონია სულ აქ ვიქნები? ვაი დედი შენის ღმერთს, თუ გამოვედი! მაშინ მიცნობ, როგორი ფიცხელია ვარ, იქნება შენი ქათიბის ბეწვი ნიავს აქეთ-იქით მიჰქონდეს. გიხაროიან, რომ დავემწყვდიე, მოიცა, ჯერ გავთავისუფლდე და მაშინ ჰნახავ შენს სეირს.— ეუბნებოდა გაბრაზებული ფიცხელი. ცქმუნამ ველარ მოითმინა და ნემსას თავში თათი ჩაჰკრა.

— განა ისეც დაეცა ფიცხელი, შენც მაგას ეუბნებოდე, შე წუპაკო, შენა! განა ეხლა დროა საყვედურისა? დაიკარგე აქედან!— შეუტია ცქმუნამ. სხვა თავგებიც ასევე მოეპყრნენ ნემსას და გააძევეს იქიდან.

თავგები ბქობდნენ, როგორ ეშველათ ფიცხელასათვის, როგორ დაეხსნათ იგი საპყრობილედან.

— ძმებო, ამხანაგებო! დაიძახა ბოლო დროს კუდამ:— მე ძალიან კარგი, კარგზე კარგი ხერხი მოვიგონე, თუ თქვენაც დამეთანხმებით; ვცადოთ და თუ არ გამოდგა ჩამქოლეთ.

— სთქვი და, თუ მოსაწონია, ჩვენც აქ შხადა ვართ დაგეთანხმეთ.— სთქვეს თავგებმა.

— მე, იცით, რასა ვფიქრობ? განაგრძო კუდამ:— ეს რაღაც წყეული მანქანა შემოიტანა ამ ჩვენს სანადიროში შეჩვენებულმა ადამიანის ხელმა, რომელმაც შეიპყრო ჩვენი ძვირფასი ძმა და მეგობარი, სახელოვანი ფიცხელი, უნდა აქე-

დან გადავკარგოთ, შევებნეთ ყველანი შიგ, შინ ავათქმედა და იქ დაველწოთ, დავამსხვრიოთ, რომ ერთი ნაშწეწა ნაქერიც არსად მოიპოვებოდეს მაგისა ამ მიდამოში, თორემ განა მართო ამ ზარალს გვაკმარებს? ბევრ სხვას უმეცარს, ჩვენის ტომისას იმსხვერპლებს ვგ მანქანა.

— მართალია, მართალი! ყოჩაღ კუდავ, — დაიგრიალეს თავებმა ერთხმად: — შშვენიერი აზრია, შშვენიერი. ფიცხელასაც ამ საუბარზე მეტი გული მოეცა და უფრო მამაცად და მარდად დაიწყო სათაგურში სირბილი და ზედ ბლოტიალი. — აბა შევეუდგეთ საქმეს, დავვიანება ხელს არ მოგვცემს, მოგვასწრობენ და აეს დღეს დავაწევენ. თავგები ერთად მიეხვიენენ სათაგურს. ცელქამ ჩასკიდა კბილი, კულზე ცელქას ფხორა მოეკიდა, ფხორას — კულა, კულას — ცქმუნა, იმას სხვა, იმას სხვა და გაიკიშა გუთნეულ ხარ-კამეჩებივით თავგების გუნდი.

— აბა, გასწით, ბიკებო, გასწით, თქვენს ღმერთს ვენაცვალე! — აქეზებდა შიგნიდან ფიცხელი; — დაიძრა, მივდივართ, შინ მივდივართ! — მართლაც თავგებმა ერთს გოჯზე გაათრიეს სათაგური და უფრო გამხნევენენ.

— ნუ გეშინიან, ძმომ ფიცხელავ! მოკვდეს ფხორა, თუ მტრის ხელში ჩაგადღოს, უთხრა მან ფიცხელას, როცა თავგებმა სულის მოსათქვამად შეისვენეს. — შეისვენეთ, დაისვენეთ, უფრო კარგად გასწევთ. ეუბნებოდა თავგებს ფხორა.

— ეს რა კარგი რამ მოიგონა კულამ, ვერ უყურებთ?! ამბობდნენ თავგები: — მეტის მოგონება შეუძლებელია!.. კულაც თავ-მოშწონედ ულვაშებს აცმაოუნებდა.

— მაშ თქვენ გეგონათ, მე თავში ბზე მიყრია? არა, ძმობილებო, მეც ჩემი კკუითა ვცხოვრობ. იცით, რა ოინები გამიწევია, სად გამძვრალვარ, სად გამომძვრალვარ, სად გადამხტარვარ?! მე ეს კულდი სათაგურმა არ მომაკენიტა! ის სულ სხეანიირი იყო, მაგრამ გამოვუსხლტი მაინც ცოცხალი და დავიძარ; მას შემდეგ ე მაგისთანა ოჩხო-მაჩხო რაც შემე-

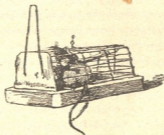
ჯახება, მუდამ გზას ვუქცევ, ვერიდები. ან კი ძალიად თანადაა დასაწყისი
რად უნდა გაიფუქოს კაცმა? გიყვი ვარ? კაკლიანს, თხილიანს
კოდში, ან გოდორში შეიძვრე! რა ჭკუა იყო, რომ ერთი
ლებანის გულისათვის ფიცხელამ თავი გაიფუქა?!

— თუ ჭკუა არ იყო, ვაეკაცობა ხომ იყო? სთქვა სა-
თაგურიდან ფიცხელამ: — მაგის მეტი რა გეთქმევით ან კი?
ვაეკაცის გული სულ სხვაა, თქვენ რა ვაეკაცები ხართ, მერე?
სათაგური რომ დასხლტა, თქვენ დაფთხით, გეგონათ უკან
გამოგეკიდებოდათ, მაგრამ უნდა გენახათ, მე როგორი ომი
აფუტებე და როგორ გადავაწრე მავთულები... მაშ!..

ის იყო გათენდა, როცა თავგებმა სათაგური თავიანთ სამ-
რომ სათარეშო ხერხელთან მიათრიეს და რაც ძალი და ღონე
ჰქონდათ წრიბინებდნენ, წრუწუნებდნენ ამხნევებდნენ ერთი
მეორეს, ბეჯითად გაეწიათ და აეთრიათ სათაგური, მაგრამ ვე-
რაფერს ხდებოდნენ, ვერ მოისახრეს, რომ სათაგური ხერხელში
არ გაეტეოდა, და მიინც თავებს აკლავდნენ.

ვაჟა-ფშაველა

(შემდეგი იქნება)

ჭაბუკი მეფის სიზმარი

(ზღაპარი ი. უაილდისა.)

ვალ უნდა დაავიროვინონ ჭაბუკი მეფე.
 ეს არის გამოეთხოვენ კარის-კაცნი, უმდაბ-
 ლესად თავი დაუკრეს და სასახლის დიდ დარ-
 ბაზში გავიდნენ; ხვალინდელ ცერემონიის
 გამგეს სურდა, რამდენიმე დარიგება კიდევ
 მიეცა დიდებულთათვის, რადგან ჯერ კიდევ
 შერჩენოდა ზოგს აღამიანობა და კარის-კაცს,
 თქვენც კარგად იცით, ეს ღირსება სრულია-
 დაც არ შეშვენის.

ჭაბუკი, -ჯერ თექვსმეტი წლისა ძლიეს იყო, —მარტო
 დარჩა; თავისუფლად ამოისუნთქა, დაეშვა საწოლზედ და გაშ-
 ტერებულებით შეაჩერდა ერთს წერტილს, თითქო მონადირე-
 თაგან შეპყრობილი ტყის შვილი იყოსო.

და მართლაც მონადირეთაგან იყო შეპყრობილი. მოუ-
 ლოდნელად დაეცნენ, როდესაც ტიტველი, საღამურით ხელ-
 ში, თავის აღმზრდელის ცხვარს აძოვებდა. ღარიბ-ღატაკი თა-
 ვისი აღმზრდელი ყოველთვის მამად მიიჩნდა, და მეფის გვა-
 რისა კი იყო თურმე, ტახტის მემკვიდრე, მეფის ასულის და
 ვიღაც უცხოელის, დაბალი შთამომავლობის, კაცის შვილი.
 ამბობდნენ უცხოელმა თავის ქნარით მოხიბლა ბატონიშვი-
 ლიო; უცხოელი სახელოვანი მზატვარი იყო, მეფის ასულის
 ყურადღება მიიზიდა და უცბად გაქრა, ტაძარში დაწყობი-

ლი მხატვრობაც კი აღარ გაათავებინესო. ასეა, თუ ისე, ბავშვი ჯერ რვა დღისა იყო, როდესაც მძინარ დედას გამოაცალეს და ერთ უშვილო გლეხ-კაცს მიაბარეს, დაბურულ ტყეში, ქალაქიდან ერთი დღის სავალზედ. სევდისაგან იყო, ავადმყოფისაგან, როგორც სასახლის ეჭიმები ამტკიცებდნენ, თუ—როგორც ხმა გავარდა—სუნნელოვან ღვინოში ჩარეულ საშინელ საწამლაისგან, ფერმიხდილმა მშობიარემ ერთი საათილა იცოცხლა გამოღვიძების შემდეგ. შიკრიკი რომ ტყეში მიმალულ ქოხს მიაღვა და საწყალ კოლ-ქმარს ბავშვი ჩააბარა, სწორედ იმ დროს სასაფლავოს ბოლოში გათხრილ ორმოში მიცვალებული ჩაასვენეს: ამბობდნენ, იმავე საფლავში მეტად შვენიერი უმაწილი კაცი დამარხეს,—ხელები ზურგთ უკან ჰქონდა შეკრული და გული მახვილით დასერილიო.

ამ ამბავს საიდუმლოდ, ყურში უჩურჩულებდნენ ერთმანერთს. მაგრამ მომაკვდავმა მოხუცებულმა მეფემ, სინიდისის მხილება იყო, თუ არ უნდოდა, თავისი სამეფო უცხოსთვის ჩაეგდო ხელში, ბავშვის პოვნა ბრძანა და მთელი ქვეყნის წინაშე თავის მემკვიდრედ აღიარა.

ქაბუკ მეფეს სასახლეში შესვლისათანავე გამოაჩნდა ის უცნაური თავყანის ცემა მშვენიერებისა, რომელმაც ისეთი დიდი გავლენა იქონია მთელს მის ცხოვრებაზედ.

სასახლეში რომ შევიდა, გაიარა საგანგებოდ მორთული ოთახები და იმისთვის მომზადებული ტანისამოსი და ძვირფასი სამკაულები რომ დაინახა, აღტაცებით შეჰყვირა გახარებულმა და გაფაცოცებით გაიძრო თავისი უშნო ტლანქი ტყავი.

მოხდებოდა ხოლმე, მოაგონებოდა თავისუფალი ტყე; თავს აბეზრებდნენ უთვალავი ცერემონიები, მაგრამ თავისი სასახლე, „ნეტარების წალკოტად“ წოდებული, ქაბუკს თავის დასატკობად გაჩენილ ახალ ქვეყნად ეჩვენებოდა. რაკი თავს დაახწევდა საბკოს, ან დარბაზს, სადაც მთხოვნელები იკრიბებოდნენ, ქვევით მიეშურებოდა; ჩაირბენდა ვანიერ კიბის ოქროს ღომებით დამშვენიებულს ელვარე პორფირის საფე-

ხურებს და დადიოდა დაბაზიდგან დაბაზში, გალერეიდგან გალერეაში, თითქო შეენიერების ქვერეტაში ეძებს სიმაგრეს და თავის სევდების განქარვებასაო.

ამ მგზავრობის დროს, — იმისთვის სასწაულთა სამეფოში მგზავრობა იყო ეს სიარული, — ხანდახან თან ახლდნენ ტანადი, ხუჭუქ თმიანი, ზღაპრულად მორთული ყრმები; უფრო ხშირად კი მარტო რჩებოდა: რალაც იღუმალ შთაგონების ძალითა გრძნობდა, რომ ხელოვნების საიდუმლოებათა შესავნებლად მარტოობა არის საჭირო; გრძნობდა, რომ სიმშვენიერეს და სიბრძნეს განმარტოვებული თაყვანის მცემელი უყვართ.

ბევრს უცნაურს ამბობდნენ მეფის შესახებ. მოურავი ეახლა მოქალაქეთაგან საზეიმო აღრესის მისართმევად და მხატვრობის წინ ნახა დაჩოქილი; ვენეციიდგან მიღებულს სურათზედ რალაც ახალ ღმერთების თაყვანისცემა დახატული და იმას შესცქეროდა აღტაცებულიო.

ერთხელ მთლად გაქრა და დიდი ხნის ძებნის შემდეგ სასახლის ჩრდილოეთით კოშკის პატარა ოთახში იპოვნეს საბერძნეთით მოტანილს ძვირფას ქვის წინაშე; ქვაზედ ძველი აღონისი იყო გამოსახული და სწორედ გახელებული შესტრფოდა უსულო ლოდსაო.

ამბობდნენ, ზედ შეასწრეს, როდესაც მხურვალე ბაგით დაკონებოდა შუბლს მარმარილოს ქანდაკებასას; ეს ქვა, ხილს რომ აკეთებდნენ, წყლის ძირში იპოვნეს და ზედ მონის ანდრიანის სახელი აწერიაო.

ერთხელ მთელი ღამე უძილოდ გაათენა და ბავშვივით შესცქეროდა მთვარის შუქის თამაშს ენდიმიონის ვერცხლის სურათზედაო.

ძნელად საშოვარი და ძვირფასი ნივთი სწორედ გრძნეულ ძალით იზიდავდა მეფეს და თავის გულისთქმის დასაკმაყოფილებლად არაფერს ზოგავდა ქაბუკი. კაცს გზავნიდა ჩრდილოეთში ზღვისპირელ მეთევზეთაგან ქარვის სასყიდლად; ეგვიპტეში უძვირფასეს მწვანე ფირუზს აძებნიდნებდა, რომე-

ლიც გრძნეულებით სავსე ეგონა და მარტო მეფეთა აქედან მებში მოიპოვებოდა; სპარსეთში აბრეშუმს და ქურქელს აძებნიებდა, ინდოეთში მარმარს, სპილოს ძვალს, ნეფრიტის მელვანდს, ცის ფერ მინაქარს და ქირმანის შალს.

ყველაზედ უმეტესად-კი სამეფო სამკაულები ახარებდა, რომელიც ხვალ თავის დაგვირგვინების დღეს უნდა შეემოსა, — ოქროთი ნაკერი ფარჩა, ბადახშით შექმნილი გვირგვინი და სხვილი მარგალიტით შემკული სკაპტრა. იმ რას ოცნებობდა იმ ღამეს თავის დიდებულ საწოლზედ გადასვენებული ქაბუკი. საუკეთესო მხატვრებს დაახატვინეს ამ სამკაულების სურათები, რამდენიმე თვის წინად წარუდგინეს ქაბუკ მეფეს და იმანაც ბრძანება გასცა, — შეუწყვეტლივ, დღე-და-ღამ იმუშავონ და დროისად მოამზადონ ყოველივეო. ქვეყანა შესძარეს, რომ ამ დღესასწაულის შესაფერი ნივთები ეშოვნათ და უკვე ხედავდა ქაბუკი თავის-თავს წმინდა საკურთხეველის წინაშე სამეფო სამკაულით შემოსილს. ტკბილი ღიმილი უკართოდა ბაგეზედ და ელვასავით უნათებდა გიშერივით შავ თვალს.

ყოტა ხანს უკან წამოდგა, მიეყრდნო ჩუქურთმით დამშვენებულს ბუხრის თავს და თვალი გადაავლო ოდნავ განათებულს ოთახს. კედლებს ძვირფასი სნატი ჰფარავდა, ყველგან ძვირფასი და ხელოვნურად გაკეთებული ნივთები ელაგა. ლოგინის ზედსაფარის აბრეშუმის მინდორზედ ყაყაჩო იყო გაშლილი, თითქო ეს არის დასცვივდა ძილით მოღუშებულ ხელსაო. სპილოს ძვლის ხელოვნურად გათლილ სვეტებზედ ამართული იყო ბაღდახინი და ზედ ზღვის ქაფივით თეთრი სირაქლეშას ბუმბულები. მწვანე ბრინჯაოს ზღაპრულ ნარცისს საწოლისთავით ბრწყინვალე სარკე ექირა. ფანჯრით დიდებულის ტაძრის გუმბათს ხედავდა, რომელიც მთასავით ამართულიყო ბნელით მოცულ სახლებზედ. ხედავდა ბურუსით მოცულს აივანზედ მავალ დარაჯებს. შორს სადღაც ბულბული გალობდა. ისამანის ნაზი სუნნელება ავსებდა ოთახს.

შუბლით შავი თმა გადიყარა, თითი შეახო ქნარს, მგრაჲ მოღალღული ქუთუთო ველარ დაიმორჩილა. შუალამე იყო. დააწკარუნა. დიდი ცერემონიებით შევიდნენ მზღებლები, ტანთ გაჰხადეს, ხელი ვარდის წყლით დააბანინეს, თავით კვილები მოუფანტეს. გავიდნენ და ჭაბუკსაც ჩაეძინა.

* *

ნახა სიზმარი.

გრძელ ვიწრო ოთახში იყო. ყურთა სმენა აღარ იყო ჩარხების ტრიალისგან. მზის სხივი ძლივს ატანდა რკინის მოაჯირით გამაგრებულ ფანჯრებს. ოთახი სავსე იყო საქმეში გართულ ღონემიხდილ ფეიქრებით. ფერმკრთალი, სწეული ბავშვები ისხდნენ ჯვარედინად დაღაგებულ ბოძებზედ; მაქო რომ დაიძროდა, ასწევდნენ მძიმე საბეჭავს; დადგებოდა მაქო, დაუშვებდნენ და ძაფს მისწევდნენ. სიმშვილისაგან ჩამომხმარნი იყვნენ, უძღური ხელები უკანკალებდათ. იქვე დედაკაცები ისხდნენ და სახე-მოკმუხვილნი რალასაც ჰკერავდნენ. სულის შემხუთავი მძიმე ჰაერი მოწამლული იყო ყოველი სიბინძურით. კედლებს სინესტის ობი მოჰკიდებოდა.

ერთს ფეიქარს მიუახლოვდა ჭაბუკი, გვერდით დაუდგა და სინჯვა დაუწყო.

— რას მიყურებ? — შეუტია ფეიქარმა. — სწორედ ჯაშუში იქნები! ახლა შენ გამოგგზავნა ჩვენმა პატრონმა ჩვენ დასაზვერად?

— ვინ არის თქვენი პატრონი? — ჰკითხა ჭაბუკმა.

— ჩვენი პატრონი! — წამოიძახა გესლით ფეიქარმა, — ისეთივე ადამიანია, როგორც მე. მარტო ის განსხვავებია ჩვენ შორის, რომ იმას ძვირფასი ტანისამოსი აცვია, მე-კი ეს ჯღანები... მე სიმშვილისგან ძლივს დავსანსალებ და ის-კი ცომივით გაფუებულია მეტი ჭამისგან.

— ჩვენს ქვეყანაში თავისუფლება სუფევს, — უთხრა მეფემ, ვის შეუძლიან მონად გაიხადოს ადამიანი?! რა უფლება აქვს?!

— ომის დროს უფლება ძლიერს ეკუთვნის, — მწარის მითითებით მილით მიუგო ფეიქარმა, — და მშვიდობიანობის დროს — მდიდარს. ჩვენ უნდა ვიმუშავოთ, რომ სიკვდილით არ დავიხრცნეთ, და სარეწავს-კი ჩვენს შრომაში იმდენად მკირეს გვაძლევენ, რომ სიმშვილით არ ვიხოცებით, მაგრამ არც მიძლარნი ვართ. ჩვენნი დღენი ჩვენი პატრონებისთვის უნდა ვიმუშავოთ და ოქროთი გავუვსოთ სკივრები. ჩვენ-კი... ჩვენი შვილები უდროოდ იხოცებიან, ჩვენი გულის საყვარლები უდროოდ ბერდებიან გულგამწარებულნი და სასოწარკვეთილნი. ყურძენს ჩვენ ვწურავთ და ღვინოს-კი სხვა სვამს; პურს ჩვენა ვმკით და კუჭი-კი სიმშვილით გვიხმება. ჯაჭვებითა ვართ შებორკილნი, თუმცა ამ ჯაჭვებს ვერაფერს ხედავს, და მონები ვართ, თუმცა თავისუფლად-კი ვიწოდებით.

— მერმე ეგ საზოგადო ხვედრია? — ჰკითხა ჭაბუკმა.

— დიად, საზოგადო ხვედრია დიდის და პატარისა, ყმაწვილის და მოხუცისა, ქალის და კაცისა. ვაჟარია, ჩვენ გვაძრობს ტყავს და, რას ვიზამთ, რომ არ დავემორჩილოთ? მოძღვარია... ჩვენთვის სად სცალიან ლოცვით გატაცებულს მოძღვარს? ვინ არის ჩვენი პატრონი?! მზეც არ ჩამოანათებს ჩვენი უბნის ვიწრო ქუჩებში! ჩვენსა მარტო დამშეული სიღარიბე დადის და იმისი მოახლე — გამხეცებული ბიწიერება. გათენდება, გაქირება გვალვიძებს, შებინდდება და სტრცხვილი გამოიქიმება ჩვენს გვერდით. მაგრამ შენ რა? შენ ხომ ჩვენგანი არა ხარ, მეტის მეტად გეტყობა ბედნიერება.

სთქვა და დაღვრემილი ისევ თავის საქმეს მიუბრუნდა. ოქროს ძაფებით, ძვირფას ფარჩასა ჰქსოვდა. დაინახა ეს მეფემ და ელდა ეცა.

— ვისთვისა ჰქსოვ ამას? შეეკითხა ფეიქარს.

— მეფისთვის. დაგვირგვინების დღეს უნდა ჩაიკვას, — მიუგო ფეიქარმა, — მაგრამ შენ რა?

ჭაბუკმა შეჰყვირა და გამოელვია.

ჩაეძინა და კიდევ სიზმარი^ნახა.

დიდი ხომალდის ერდოზედ იწვა. მრავალი მონა უსვამდა ხოფს და შორს-შორს მიაცურებდა ხომალდს. გვერდით ერთი ზანგივით შავი კაცი უჯდა, ხომალდის პატრონი; თავზედ წითელი რიდე ეხვია, სხვილ ყურებში ვერცხლის ბეჭდები ჰქონდა გაყრილი, ხელში სპილოს ძვლის სასწორი ეკირა. მონებს არავეითარი ტანსაცმელი არ ეცვათ, გარდა დაგლეჯილ წინსაფარისა და ყველანი მიჯაჭვულები იყვნენ თავთავიანთ ალაგს. საშინელი სიციხე იყო, ცხარი მზის მწვავე შუქი პირდაპირ სცემდა ხომალდს. მონათა შორის მიდი-მოდიოდნენ ზანგები და უბედურებს შეუწყნარებლად სცემდნენ ტყავის მათრახებით. მონებიც იკრებდნენ ძაღლონეს, გამხდარი ხელით აწვებოდნენ მძიმე ხოფს და ტალღებს აპობდნენ.

ბოლოს ზღვის პატარა უბეში შევიდნენ და ღუზა ჩაუშვეს. ზღვის პირიდგან სიომ მოჰბერა და ერდოსა და დიდრონ იალქნებს წითელი მტვერი წააყარა. იალქნები ჩამოხსნეს, ზანგებმა გრძელი თოკის კიბე ამოიტანეს და მძიმე ტყვია მიაბეს ბოლოში. კიბის თავი ხომალდზედ მიაკრეს და წყალში ჩაუშვეს. ერთს ყმაწვილ მონას ჯაქვები მოხსნეს, ყურები და ნესტოები წმინდა სანთლით ამოუგლისეს, წელზედ მძიმე ქვა შეაბეს და წყალში ჩაგზავნეს. რამდენიმე მონა ცნობის მოყვარეობით დასცქეროდა წყალში ჩამსვლელ ამხანაგს. ხომალდის თავში-კი ერთი მონა დაფას უკრავდა ზვიგენტა მისაზიდავად.

კოტა ხანს შემდეგ ზღვის ძირიდან ადამიანი გამოჩნდა. ღონე მიხბილი ძლივსლა სუნთქავდა; ხელში მარგალიტი ეკირა. ხომალდზედ ხოფებთან მსხდომ მონებს უზრუნველად სთელემდათ.

კიდევ და კიდევ ჩაიყურყუმელავა მონამ და ყოველთვის თითო საგანგებო მარგალიტი ამოჰქონდა ზღვის ძირიდგან. ხომალდის პატრონი თითო-თითოდ სწონავდა ძვირფას თვალს და მწვანე ტყავის პარკში ალაგებდა.

ქაბუკ შეფეს უნდოდა დალაპარაკებოდა, მაგრამ ენა აღარ ემორჩილებოდა, ბაგე შეჰკეროდა. ზანგები ხუმრობდნენ,

ერთმანერთს რაღასაც ეკამათებოდნენ. უკანასკნელად ამოვიდა და ზღვის ძირიდგან წყალში-მსვლელი და იმისთანა მარგალიტი ამოიტანა, რომლის დარი ჯერ არსად მოიპოვებოდა—საესე მთვარეს ჰგავდა და დილის ვარსკვლავივით ანათებდა.

წყალშიმსვლელს მომაკვდავის ფერი ედო. ერდოზედ ამოვიდა, მაგრამ წაიქცა, ყურებიდგან და ცხვირიდგან თქრიალით სისხლი წასკდა. ბოლოს ერთი მაგრა შეინძრა და სული განუტევა. ასწიეს ზანგებმა და ზღვაში გადაისროლეს. ხომალდის პატრონი კი იცინოდა. წამოდგა, აიღო მარგალიტი, გასინჯა; მერმე თავი დაუკრა ქაბუკს და მოახსენა:

— ამით დავამშვენებთ ქაბუკი მეფის სკიპტრას.

გაიგონა ეს სიტყვები მეფემ, ერთი შეჰყვირა და გამოეღვიძა. ფანჯრიდგან ალიონის მოკრუნჩხული თითები დაინახა: მისდგომოდა და ჩამქრალ ვარსკვლავებს სწყვეტდა ციღან

* * *

კვლავ ჩაეძინა და მესამედ ნახა სიზმარი.

უცნაურ ხილით და შხამიან ყვავილებით შემკულ დაბურულ ტყეში იყო. ხეებზედ თუთიყუშები ისხდნენ, მრავალი მაიმუნი და ფარშავანგი. ირგვლივ გველის სისინი ისმოდა. გახურებულ ქვიშაზედ უზარმაზარ კუს ეძინა. ბევრი იარა ქაბუკმა მეფემ, ბევრი, და ბოლოს ტყისპირს გავიდა. მრავალი ხალხი დაინახა; ზოგს წყალი დაეწვეცა და მიწასა სთხრიდა, ზოგი კიანჭველასავით მოსდებოდა იქვე მდებარე მთას და კლდეს ანგრევდა; თან ძირიანად ჰგლეჯდნენ დიდრონ ხეებს და ფეხით სთელავდნენ უცხო ყვავილებს. ყველგან შეუწყვეტელი შრომა იყო და უსაქმური არავინ ჩანდა.

ბნელ მღვიმეში სიკვდილი და სიძუნწე მიმალულიყვნენ და თვალს არ აშორებდნენ მუშებს,

სიკვდილმა უთხრა:

— დავილაღე! ამ ხალხის მესამედი დამითმე და წავალ აქედგან. მაგრამ სიძუნწემ თავი გაიქნია:

— ეგ ჩემი საკუთრებაა და ერთსაც ვერ დავითმობ.

მაშინ სიკვდილმა ჰკითხა:

— რა გაქვს მაგ ხელში?

— ჰურის მარცვალი. სამად სამი მარცვალია. რად გინდა, რად მკითხავ?

— ერთი შე მომეცი, ერთად ერთი. ჩემს ბაღში მინდა დავთესო. მომეცი და წავალ.

— შე შენ არაფერს მოგცემ, — უთხრა სიძუნწემ და ხელი უბეში შეიყო.

იწყინა სიკვდილმა, აიღო ფიალა და წუმბეში ჩაჰყო. ფიალიდან ციებცხელება ამოვარდა. დაერია ხალხს და სამშინ-ერთი წუთისოფელს გამოასალმა. უკან ცივი ბურუსი მისდგოდა, ფეხქვეშ გველები ეხლაკნებოდნენ.

ეს რომა ნახა სიძუნწემ, თავში შემოიკრა და ტირილი მორთო.

გაქვავებულ გულში იცემდა და გაიძახოდა:

— გასწი, გამეცალე! რას ჩამაცივდი? თურქისტანში დიდი ომია, შენს მისვლას-ღა ელიან მებრძოლი მეფეები! ავღანელები აიშალნენ და საომრად მიეშურებიან! რა გინდა აქ, ჩემს სამფლობელოში? წადი და ნულარამც მოსულხარ!

— არა, — მიუგო სიკვდილმა, — ფეხს არ მოვიცვლი აქედან, მანამ ერთ მარცვალს არ მომცემ.

მაგრამ სიძუნწემ უფრო მოკუმშა ხელი და წაიხრიალა:

— არ მოგცემ, არა!

გაეცინა სიკვდილს, აიღო შავი ქვა და ტყეში შეისროლა. ტყიდგან სახადი გამოვარდა. დაერია ხალხს და ვისაც-კი კლანჭი გაჰკრი ანდერძი აუგო. საცა-კი ფეხი დასდგა, ბაღახი ამობუფა.

შეძრწუნდა სიძუნწე, თავს ფერფლი წაიყარა და შეჰყვირა:

— ოჰ, რა უწყალო ხარ! ინდოეთს სიმშლილი მორგვია, სამარყანდს გვალვა! ეგვიპტეს უდაბნოდგან კალია შეჰსევია! რა გინდა აქ? წადი, საცა ენატრებათ შენი ნახვა! თავი დაანებე ჩემს სამფლობელოს!

მაგრამ სიკვდილი თავისას არ იშლიდა:

— ფეხს არ მოვიცვლი, მანამ არ მომცემ ერთ მარცვალს.

— შენ ჩემგან ვერას გაიტან! — შეუტია სიძუნწემ.

გაეცინა სიკვდილს, დაუსტვინა და მეყვსეულად საიდგანლაც ერთი დედაკაცი ჩამოფრინდა. შუბლზედ „ქირი“ ეწერა, გარს დამშეული ყვავ-ყორანი დასტრიალებდა. გადაავლო დედაკაცმა მთაბარს თავისი ფრთები და ერთიანად ამოსწყვიტა მუშები.

სიძუნწე გაგვიტებული საშინელი ყვირილით მირბოდა ტყისკენ. სიკვდილი-კი თავის წითელ რაშს მოახტა და ქარის უმაღ გაქრა.

კაობიდგან გველები წამოვიდნენ სისინით და საზიზლარი შემზარავი ქვემპრომნი. ფთხილად მოცუნტულგბდნენ ტურები, თავი მალლა აელოთ და ჰაერს სუნავდნენ.

ატირდა ჭაბუკი მეფე, იკითხა:

— ვინ იყო ეს ხალხი, ან აქ რას ეძებდა?

უკანით ვიღასიც ხმა შემოესმა:

— ლალს ეძებდნენ ჭაბუკი მეფის გვირგვინისთვის.

ლახვარივით ეცა გულს ეს სიტყვა, მიბრუნდა და ვილაც მგზავრი დაინახა, — ხელში ვერცხლის სარკე ეჭირა.

ფერი ეცვალა მეფეს და ჰკითხა:

— ვინ ჭაბუკი მეფისთვის?

— ამ სარკეში ჩაიხედე და ნახავ, უპახუხა მგზავრმა.

ჩაიხედა სარკეში, თავისთავი დაინახა და შეჰყვირა...

* * *

ოთახს კაშკაში გაუდიოდა. ბაღში ხეებზედ ჩიტები გალობდნენ. კარის კაცნი და უწარჩინებულესი დიდებულნი შევიდნენ, მოწიწებით საღამო უძღვნეს და ოქროს ქსოვილი საშოსი მიართვეს.

— გაიტანეთ ეგ ტანსაცმელი, უბრძანა მეფემ, — ეგ ჩემთვის საჭირო არ არის! — კარის კაცნი შეწუხდნენ. ზოგმა იფიქრა, — გვეზუმრებაო, და გაღიმებას ეცადნენ.

მაგრამ კვლავაც იგივე უბრძანა, უფრო სასტიკად.

— გაიტანეთ! ნულარ დამანახვებთ! თუმცა დღეს ჩემი დაგვირგვინების დღე არის, მაგრამ მე მაგათ არ ჩავიცვამ! არ ჩავიცვამ, რადგან უბედურების ნაქსოვია და ტანჯვის შეკერილი! ამ ლალის გულში სისხლია და ამ მარგალიტში სიკვდილი!

მოჰყვა და სამივე სიზმარი უამბო. მოისმინეს კარის კაცთ, ერთმანერთს გადახედეს და წაიბუტბუტეს:

— სწორედ შეიშალა, თორემ სიზმარი სიზმარია და სხვა არაფერი! ცხადი ხომ არ არის, რომ მნიშვნელობა ჰქონდეს რამე. ან რა ჩვენი საქმეა რაღაც ხალხი, რომელიც ჩვენთვის მუშაობს! მაშ ღვინოს ნულარა ვსვამთ და პურს ნულარა ვჭამთ, რადგან მებაღე და მხენელმთესველი უნდა გვებრალებოდეს!

მაშინ წინ წარსდგა უხუცესი კარისკაცთაგანი და მოახსენა:

— ვევედრები თქვენს უდიდებულესობას, უკუაგდეთ ეგ შევბედილი ფიქრები, და შეიმოსეთ, როგორც შეშვენის დიდებულს მეფეს. ან როგორ გიცნოთ ხალხმა თავისი მეფე, თუ კი უარჰყოფთ ნიშნებს მეფობის და დიდებისას?

გადაჰხედა ჰაბუკმა მეფემ და ჰკითხა:

— ნუ თუ მეფედ მარტო მაშინ მიცნობენ, როდესაც გარეგან დიდებით შემოსილს მნახვენ?

— უმაგისოდ ხალხი ვერ იცნობს თქვენს უდიდებულესობას.

— მე კი მეგონა, რომ მარტო მეფური გარეგნობაც იკმარებდა, — მიუგო მეფემ. . . შეიძლება მართალს ამბობდეთ, მაგრამ მე კი მაინც არ ჩავიცვამ ამ სამოსელს და არ დავიხურავ ამ გვირგვინს. მინდა, ისე გავიდე ამ სასახლიდგან. როგორც შემოვედი.

ყველანი დაითხოვა გარდა ერთი ყრმისა, — ერთი წლით პატარა იყო მეფეზედ და მეგობრად ჰყავდა შეთვისებული.

ცივ წყალში იბანა, სკივრიდგან თავისი ძველი მეცხვარული ტანისამოსი ამოალაგა, ტყავი ჩაიცვა, ხელში უწინდელი ჩობაბი აიღო.

განცვიფრებული შესტკეროდა ყრმა. მერმე მოახსენა:

— წამოსასხამი და სკიპტრა საგანგებო გახლავთ, თქვენო უდიდებულესობავ, მაგრამ გვირგვინი რომ არა გაქვთ?

გადასწვდა ქაბუკი მეფე კედელზედ ამოყვანილს ასკილს, ტოტი მოსტეხა, მოჰკაკვა, გვირგვინად დასწნა და თავზედ დაიხურა.

— ეგეც ჩემი გვირგვინი!

და ასრე შემოსილი გავიდა სასახლის დიდ დარბაზში, სადაც დიდებულნი ელოდნენ.

რომ დაინახეს, ჩაიცინეს. ზოგმა მოახსენა:

— თქვენო უდიდებულესობავ! ხალხი მეფეს ელის და მთხოვარს-კი ნახავს.

ზოგნი-კი აღშფოთდნენ და სთქვეს:

— ხედავთ, როგორ არცხვენს მეფის გვირგვინს?! ნუ თუ ეს უნდა იყოს ჩვენი მბრძანებელი?

მაგრამ პასუხი არავის აღირსა და თავის გზას გაუდგა. ჩაიარა განიერი პორფირის საფეხურები კიბასა, გავიდა სასახლიდგან, შეჯდა თავის მერანზედ და ტაძრისკენ გასწია. ყრმა შეგობარი ფეხით მისდევდა.

ხალხი იცინოდა:

შეჰხედეთ! შეჰხედეთ, მეფის მასხარა მოდის!

ქაბუკმა ცხენი შეაყენა და უთხრა:

— არა, მე მეფე ვარ.

და სამივე სიზმარი უამბო ხალხს.

ვილაც გამოვიდა მსმენელთაგან და მოახსენა:

— იქნება არ უწყით, თქვენო უდიდებულესობავ, რომ მდიდრის ფუფუნება სულს უდგამს ღარიბს? იქნება არ უწყით, რომ დიდკაცური ბედოვლათობა გვიხსნის ჩვენ სიპშილისაგან? თქვენი ბიწიერება დღიური მანანაა ჩვენთვის. ძნელია გულგაქვავებულ პატრონთან მუშაობა, მაგრამ უფრო ძნელი ის არის, როცა საქმეს ველარსად ვშოვობთ. იქნება გგონიათ, ღმერთი ჭადა ნაზუქს გვიყრიდეს ციღეან? მაშ დაბრუნდით

თქვენს სასახლეში, შეიმოსეთ თქვენი მეფური ტანისამოსი და სამკაულები. სად შეგიძლიანთ თქვენ... სად თქვენ და სად ლარიბი ხალხის გაჭირება!

— განა ძმები არ არიან მდიდარი და ლარიბი?—ჰკითხა მეფემ.

— დიახ, ძმები გახლავან: მდიდარს კაენი ჰქვიან...

მეფეს თვალი ცრემლით აევსო და ისევ გზას გაუდგა. ხალხი დრტვინავდა. მისი მხლებელი ყრმა შეშინდა და აღარ მიჰყვა.

ტაძართან მივიდა მეფე, უნდოდა შესულიყო, მაგრამ ჯარის კაცნი დაუდგნენ წინ; შუბები მოუღერეს და შეუტოეს:

— ეს ვინღა მოეთრევა!.. აქ მეფის მეტი ვერავინ შევა!

— მე ვარ მეფე!—შეჰყვირა ქაბუკმა, მისწივ-მოსწია შუბები და ტაძარში შევიდა.

მოხუცებული ეპისკოპოზი განცვიფრებული დარჩა, მეცხვარულად შემოსილი მეფე რომ დაინახა. წამოდგა და უსაყვედურა:

— ეგ არის, შეილო, შენი მეფური მორთულობა?! რა გვირგვინი გიკურთხო, ან რა სკიპტრა? კეშმარიტად, დღევანდელი დღედღედ დიდებისა უნდა ყოფილიყო შენთვის და შენ-კი შენს დასამცრობად გარდაგიქმნია იგი.

— ნუ თუ დიდებამ უნდა შეიმოსოს გაჭირების და სევდის ნაშრომი?—ჰკითხა მეფემ და თავისი სიზმრები უამბო.

მოისმინა ეპისკოპოზმა, წარბი შეიქმუხენა და უთხრა:

— უკვე ღრმად მოხუცებული გახლავარ და ვიცი, რომ ქვეყანაზედ მრავალი საძაგლობა ხდება. მთიდგან შეკობრები ჩამოდიან, ბავშვებს იტაცებენ და უცხოეთში ჰყიდიან. ლომი იმალება უდაბნოს ქვიშაში, ქარავანს ელის და, რა დაინახავს, მიეპარება და ერთი ნახტომით აფუჭებს კაცსაც და აქლემსაც. ადამიანთაგან განდევნილნი ცხოვრობენ კეთროვანი, უდაბურ ალაგს, უპატრონონი, განუკითხავნი. კარ და კარ დაწილებენ მთხოვარნი და ხშირად ძალღს შენატრიან.

ნუ თუ შენ გინდა ყოველივე გამოსცვალო? ნებას მისცემს კეთროვანს შენთან ერთად შენს ლოგინში ჩაწვეს? შენთან ერთად შენს სუფრაზედ მთხოვარს პურს აქმევ? ღმერთმა გააჩინა გაქირება და ნუ თუ ღმერთი შენზედ უბრძნესი არა გგონია? დაბრუნდი, შეილო, სასახლეში, შენი დიდების შესაფერად ჩაიცივი და მაშინ გიკურთხებ ოქროს გვირგვინს და მარგალიტით მოკედლილს სკიპტრას დაგილოცავ. ეგ სიზმრები კი დაივიწყე. ტვირთი ამა ქვეყნისა შეტად მძიმეა ერთი კაცისთვის და ტანჯვა ხალხისა აუტანელი ერთი გულისთვის.

— მაგას მიქადაგებ ამ ტაძარში? — გაიკვირვა მეფემ, გვერდით გაუარა, ავიდა საკურთხეველის საფეხურებზე და იესო მაცხოვარის ხატის წინ დადგა.

ხელში აიღო საოცარი ხელოვნებით გაკეთებული ბარძიმფეშხუმი, მუხლი მოიყარა, თავი დალუნა და ლოცვა დაიწყო. მღვდლები ძვირფას თვალ-მარგალიტით დამშვენებულ შესამოსით ნელნელა გადიოდნენ საკურთხეველიდან.

რაღაც ხმაურობა გაისმა ქუჩაში. ეკლესიაში დიდებულნი შემოაცივდნენ, — ხმალ ამოღებულნი, მუხარადებით და ელვარე ფოლადის ფარებით.

— სად არის მესიზმრე?! — ყვიროდნენ დიდებულნი, — სად არის ჩვენი მთხოვარა მეფე?! სად არის უგუნური, მეფის გვირგვინის შეურაცხყოფელი?! ჩვენ ვიცით, როგორც გავუსწორდებით! ეგ უნდა იყოს ჩვენი მბრძანებელი?!

მეფემ კვლავ თავი დალუნა და ლოცვა განაგრძო. და როდესაც გაათავა, წამოდგა, სევდიანი თვალი გადაავლო დიდებულთ და ტაძარი უცბად მზის სხივით გაჩაღდა. მზის სხივებმა მოუქსოვეს ჭაბუკს მეფეს უწინდელზედ უკეთესი ოქროს სამოსი. მეცხვარული ჩობახი გაუნედღეს და წვრილი, უმტვერო თოვლივით თეთრი ყვავილით შეუმოსეს; შუბლზედ უკვე დამქანარ ასკილის გვირგვინს მაისის ვარდები შეასხეს. ობოლ მარგალიტზედ თეთრი იყო ჩობახზედ აღმოცენებული ყვავილი და ფოთლები ვერცხლისა ესხა, უძვირფასეს ლალზედ წითელი იყო გვირგვინის ვარდი და ფოთლები ოქროსი ჰქონდა.

იღვა მეფურად შემოსილი და გაიხსნა კარი ლარნაკისა და ბროლის კიდობანს სხივი დაადგა. იღვა მეფურად შემოსილი და დიდება ღვთისა სუფევდა ტაძარსა შინა და წმიდათა ხატები ინძრევოდნენ თავიანთ ბაქნებში. იღვა მეფურად შემოსილი და ისმოდა სადღესასწაულო ხმა ორგანისა, საყვირისა და ბავშვთ გალობისა.

მუხლი მოიყარა შემკრთალმა ხალხმა. დიდებულთ ხმალი ჩააგეს და თავი მოიხარეს მეფის წინაშე. ფერმიხდილს ეპისკოპოსს ხელები უთრთოდა.

— ჩემზედ უძლიერესმა მოგანიქა და გიკურთხა გვირგვინი! შეპყვირა ეპისკოპოზმა და მუხლი მოიყარა მეფის წინაშე.

გამოვიდა ტაძრიდან მეფე, ხალხში გაიარა და სასახლეში აბრძანდა.

მიდიოდა და ერთმა ვერავინ გაბედა ზედ შეეხედნა, რადგან ანგელოზის სახე ჰქონდა ქაბუჯ მეფეს,

ი. მაჭავარიანი.

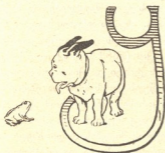

საქართველოს
საბავშვო ჟურნალი

საქართველელ

მეჩვიდმეცხე საშუაზის ზოლოს

(დასასრული)

აენი მასთან მისულს გიორგი მეფეს დიდის პატივით მოეპყრო. იმ დროს სპარსეთი ძალიან შეწუხებული იყო ბელურკებისაგან, რომელნიც იკლებდენ სპარსეთის აღმოსავლეთის სამძღვრებს. მათ წინააღმდეგ ყაენმა გაგზავნა ქართველების რაზმიც, რომლის წინამძღო-

ლობა ჩააბარა გიორგი მეფეს. ამ ომში დიდად ისახელეს თავი ქართველებმაც და თვით გიორგი მეფემაც, რისთვისაც ყაენი ძალიან მწყალობელი შეიქნა ქართველებისა. გიორგის ძმას ლევანს მისცა ერანის მსაჯულთუხუცესობა, მის ძმისწულის ქაიხოსროს ისპაანის ტარულობა.*) ლევანის თხოვნით ყაენმა მოსწერა ერეკლე მეფეს, რომ მისი შვილი ვახტანგ ბატონიშვილი დაებრუნებინა იმერეთითგან ქართლს და მიეცა მისი მამული (1701 წ.) ბოლოს (1703 წ.) გიორგი მეფეს მის სამსახურის ჯილდოდ ყაენმა მისცა ქართლის მეფობა და ერანის სპასალარობა, ხოლო ერეკლე მეფეს ქართლის მაგიერ მისცა კახეთი და თავის ყულარაღსობა**)

*) ტარულა — ქალაქის უფროსი.

**) ყულარაღსი — გვარდიის უფროსი.

მა დიდებულებმა, მოინდომეს ალექსანდრე მეფის უკან დაბრუნება და არჩილის განდევნა. მეორედ, არჩილს ძალიან გაუძნელდა თავის აღთქმის ასრულება ოსმალეთის მიმართ 20 წლის ხარჯის გადახდის შესახებ. საკირო ფულის საშოგვნელად მიმართა რუს—ხელმწიფეებს (1691 წ.) მაგრამ იმათგან არაფერი მოუვიდა-რა. შესამედ, ერეკლე მეფის და სმენით სპარსეთის ყაენმა შაჰ-სულეიმანმა მოსთხოვა ხონთქარს, რომ მისი ქვეშევრდომი მეფეები გიორგი და არჩილი მისთვის მიეცა. ყველა ამ მიზეზებისა გამო ხონთქარმა ბრძანება გასცა, რომ არჩილისთვის ჩამოერთმიათ იმერეთის ტახტი და გაემეფებინათ ისევ ალექსანდრე. ამ ამბის შემტყობმა არჩილმა ხონთქარის საწინააღმდეგოდ მოინდომა ქუთაისის ციხითგან ოსმალთა მეციხოვნეების განდევნა. ამ აზრით არჩილი მიადგა ციხეს, მაგრამ ვერ აიღო, რადგან გიორგი ლიპარტიანმა ღალატით მეციხოვნეებს სურსათი მიაწოდა მალე იმერეთში შემოვიდა ახალციხის ფაშა, რომელსაც თან მოჰყავდა ალექსანდრე მეფე. დიდებულები მიეგებნენ ფაშას და ალექსანდრეს. არჩილი გაიქცა ქუთაისითგან რაქას, ხოლო ალექსანდრემ დაიქირა ტახტი (1691.).

ალექსანდრე მეფეს არაფრად აგდებდნენ მძლავრი თავადები და როგორც უნდოდათ ისე იქცეოდნენ. გიორგი ლიპარტიანმა განაშო ოდიშითგან ლევან დადიანი და თითონ გამთავრდა მანვე დაიქირა ლეჩხუმი და განაგებდა როგორც თავის სამფლობელოს. გიორგი აბაშიძემ მიათხოვა თავის ასული თამარი ალექსანდრე მეფეს და სამეფოს მართვამეგობაში უპირატესი ადგილი დაიქირა.

არჩილმა კიდევ გამართა მოლაპარაკება იმერეთის დიდებულებთან, რომ დაებრუნებინათ ტახტი. მისი გამეფება მოინდომა თხით დედოფალმა და მისმა მამამ გიორგიმ, რადგან დედოფალს სძულდა ალექსანდრე და უნდოდა არჩილ მეფის ძმა, ახლად დაქვრივებული გიორგი მეფე, შეერთო. აბაშიძემ დაიყოლია სხვა თავადებიც ალექსანდრე მეფის წინააღმდეგ, შეიპყრეს იგი და გაუგზავნეს ქართლს გიორგი მეფეს, ხოლო

არჩილი მიიწვიეს და გაამეფეს (1695. წ). გიორგი მეფეს აღექსანდრე მეფეს შორის ისე დიდი იყო მტრობა და სიძულვილი, რომ, ჩაიგდო თუ არა ხელთა, გიორგი მეფემ მოაბთვევინა აღექსანდრე მეფე რუისში.

მალე თვით გიორგი მეფეც გადავიდა იმერეთს ქართლითგან გაძევებული. აბაშიძემ წინადადება მისცა, შეერთო მის ქალი თამარ დედოფალი და დაეკირა იმერეთის ტახტი. გიორგი მეფემ უარჰყო წინადადება არჩილის ხაორით. მაშინ აბაშიძემ თვით არჩილს სთხოვა, რომ შეერთო მის ქალი. არჩილმაც უარ-ჰყო ეს წინადადება, რადგან ცოლიანი იყო, ხოლო, რომ არ გადაემტერებინა აბაშიძე დაჰპირდა, შეიღოს დავიბარებ რუსეთითგან და იმას შევრთავ შენს ქალსაო. მაგრამ არჩილის შეიღოს მოსვლა გვიანდებოდა, აბაშიძეს და მის ქალს კი უნდოდათ, რომ ისინი ყოფილიყვნენ ტახტის მფლობელები. ამიტომ აბაშიძემ ახლა არჩია თავის ქალი გიორგი გოჩიასთვის მიეთხოვებინა და კიდევ გაემეფებინა როგორც ბაგრატიონი. მას მიემხრო ოდიშის მთავარი გიორგი ლიპარტიანი. აბაშიძემ შერთო თავის ქალი გიორგი გოჩიას და გამოაცხადა მეფედ (1696). არჩილი კი წავიდა იმერეთითგან დვალეთს იმ განძრახვით, რომ რუსეთისკენ გამგზავრებულიყო.

გიორგი გოჩია ყველაფრით უმგსავსო და უმეცარი იყო. იმერეთს მართავდა მისი სიმამრი გიორგი აბაშიძე თამარ დედოფალს შესძულდა გიორგი გოჩია და მოინდომა მისი მიტოვება. გიორგიმ ხელმეორედ მისცა წინადადება ერწოში მყოფს არჩილს, რომ შეერთო თამარი და გამეფებულიყო (1697 წ.) არჩილმა ახლაც უარი უთხრა. გიორგი გოჩია მეტად მოსწყინდათ იმერეთის დიდებულებს. 1698 წ. ისინი შეითქცნენ და ჩამოაგდეს ტახტითგან გოჩია, ხოლო მეფედ მიიწვიეს ისევ არჩილი.

ამ გზობით არჩილმა იმეფა ექვსი თვე, რადგან მის წინაამდგვი შეიქნა ოსმალეთის ხონთქარი. ამის ბრძანებით ახალციხის ფაშა შემოვიდა იმერეთს, თან მოიყვანა აღექსან-

დრე მეფის შვილი სვიმონი, რომელიც მანამდე ერეკლე მეფესთან იყო, და დასვა მეფედ (1698 წ.). არჩილი წავიდა დვალეთს, იქ დაპყრო იმ ზამთარს და გაზაფხულზე 1699 წლისა წავიდა რუსეთს.

გიორგი აბაშიძემ მოინდომა სვიმონ მეფეც ხელთ ჩაეგდო და ამიტომ შერთო თავისი ასული ანიკა, რომელიც ამ შემთხვევისთვის გააშორა მის ქმარს ნასყიდა იაშვილს. მართლაც მეფე მთლად აბაშიძის ხელში ჩავარდა და სამეფოს ეს დედებული განაგებდა. სვიმონ მეფემ ვერ აიტანა აბაშიძის ბატონობა და გაიქცა ქართლს (1700 წ.).

უმეფოდ დარჩენილს იმერეთში გიორგი აბაშიძე იქცეოდა როგორც ნამდვილი მეფე. მას მხარს უჭერდა ოდიშის მთავარი გიორგი ლიპარტიანი, რომელსაც აბაშიძემ შემწეობა ამოუჩინა განდგომილის ლეჩხუმელების დასამორჩილებლად. აბაშიძისაგან მეფის უფლების მოხვეჭის წინამდებნი შეიქნენ შოშიტა რაქის ერისთავი და მამია გურიელი. აბაშიძე შევიდა რაქაში, მოაოხრა იქაურობა და დაიმორჩილა ერისთავი. მამია გურიელმა გამართა მოლაპარაკება ახალციხის ფაშასთან, რომ იმერეთში დაებრუნებინათ სვიმონ მეფე. გურიაში მისულს სვიმონს გურიელმა შერთო თავის და. სვიმონ მეფის წინამდებე აბაშიძემ და გიორგი ლიპარტიანმა ეს საშუალება იხმარეს. შეუთვალეს გურიელს, რომ მოეკლა სვიმონ მეფე და თითონ გამეფებულიყო იმერეთში. ამ წინადადებას მოხიბლა გურიელი და თანახმა შექმნა გამეფებულიყო, თუ სვიმონ მეფეს აბაშიძე და ლიპარტიანი ვისმე სხვის ხელით მოკლავდნენ. ამით მალე მოაკვლევინეს ლაღობით სვიმონ მეფე და იმერეთის მეფედ გამოაცხადეს მამია გურიელი (1701 წ.).

მოთხრობილი ამბები ნათლად ასურათებენ იმ სამწყუხარო პოლიტიკურს მდგომარეობას, რომელშიაც იყო საქართველო მეჩვიდმეტე საუკუნის ბოლოს კახეთი როგორც დამოუკიდებელი სამეფო აღარ არსებობდა. იმას მართავდნენ სპარსეთის ყაენისაგან დაყენებული ხანები. ქართლში ყაენი ნიშ-

ნავდა მეფედ იმას ვინც მას მოეპრიანებოდა, დღეს ერთს ხალხს სულ სხვას. აქ კიდევ ჩანდა სურვილი ხალხის მხრით თავის დამოუკიდებლობის დაცვისა, მაგრამ სპარსეთის ძალა სჯობნიდა ხალხს და თავის სურვილზე მართავდა ქვეყანას. მეფეები, სულით და გულით ქრისტიანები, მოვალენი ხდებოდნენ გარეგნობით მაჰმადიანობა მიეღოთ ხოლმე და ამით აღეარნათ თავიანთ პოლიტიკურს მორჩილებასთან ერთად ზნეობრივი დამორჩილებაც. იმერეთი, მართალია, უფრო დამოუკიდებელი, იყო მაგრამ შინაური განხეთქილება და უზნეურობა ამ ქვეყანას ოსმალების საპარპაშოდ ხდიდა. მეფეები თითქმის ყოველს წელს იცვლებოდნენ, დიდებულები მხოლოდ თავიანთ პირადს სარგებლობას ემსახურებოდნენ და არავითარს საშუალებას არ ერიდებოდნენ თავიანთ მიზნის მისაღწევად. ინტრიგა, დასმენა და ვერაგობა ჩვეულებრივი საშუალებანი იყვნენ წადილის შესასრულებლად.

დ. კარიჭაშვილი.

წერილები ფიზიოლოგიიდან

წერილი შკორე

ოგორც უკვე განვიხილეთ პირველს წერილში, სისხლს მიაქვს ტანის სხვა და სხვა ნაწილებთან გარეშე ბუნებიდან მიღებული ნივთიერებანი. სისხლმა რომ ამ გვარი დანიშნულება შეასრულოს, საჭიროა, რომ ის მოძრაობდეს. სისხლი მართლაც მოძრაობს. მარცხენა ძუძუზე რომ

ხელი დაიდვით, შენიშნავთ, რომ შიგნიდან რაღაცა სძვრის, ეს არის გული. ამგვარად გული იმყოფება მარცხნივ და იყოფა ოთხ ნაწილად: ორი ნაწილია ზევით, ორიც ქვევით. თვითეული ნაწილი შიგნით ცალიერია. ზედა ნაწილებს ეწოდება მარჯვენა და მარცხენა წინგული, ქვედა ნაწილებს მარჯვენა და მარცხენა კოკობი. მარჯვენა წინგული უერთდება მარჯვენა კოკობს, მარცხენა წინგული მარცხენა კოკობს. თვითეული კოკობი იტევს იმდენ სისხლს, რამდენსაც წინგული-დაახლოვებით ერთ საშუალო ჭიქას, ანუ ნახევარ გირვანქას. ამგვარად მთელს გულში დაეტევა ორი გირვანქა სისხლი. სისხლის მიღები იწყებიან როგორც წინგულებიდან, ისე კოკობებიდან. იმ მილებს, რომლებიც იწყებიან კოკობებიდან, ეწოდებათ არტერიები; ხოლო იმ მილებს, რომლებიც იწყე-

ბიან წინგულებიდან ეწოდებათ ვენები. არტერიებით სისხლი
 გულიდან მიდის ტანის სხვადასხვა ნაწილებისაკენ. ხოლო ვე-
 ნებით სისხლი გულში მოდის ტანის სხვა და სხვა ნაწილები-
 დან. იმ არტერიას, რომელიც მარჯვენა კოქობიდან იწყება,
 ეწოდება ფილტვის არტერია; ხოლო, იმ არტერიას, რომე-
 ლიც მარცხენა კოქობიდან გამოდის, ეწოდება აორტა. მარ-
 ჯვენა წინგულს უერთდება ზედა და ქვედა ცალიერი ვენები;
 მარცხენა წინგულს კი ფილტვის ვენები. აორტას მიაქვს ახა-
 ლი სისხლი ჩვენი ტანის ყველა ნაწილებთან. აორტა განიყო-
 ფება სხვადასხვა არტერიებად, ყოველ ამათგანი განიყოფება
 ხესავით რამოდენივე არტერიად, თვითელი ამათგანი შედის
 ამა თუ იმ ორგანოში და აქ იყოფება მეტად წვრილ მილე-
 ბად, რომლების თვალთ დანახვა ყოველად შეუძლებელია.
 ამ წვრილ არტერიებს ეწოდება ბეწვის მსგავსი მილები. ამ
 მილებიდან გამოვეანავს ახალ-ახალი სისხლი და რწყავს ჩვე-
 ნი აგებულების ყოველ წვრილმან ნაწილს. სადღა იყრის თავს
 ეს სისხლი? იქ, საცა არტერიის ბეწვი-მილები თავდებიან, იწყ-
 ყება ვენის მილები. არტერიას ბეწვი მილებიდან გამოსული
 სისხლი გადადის ვენის ბეწვი-მილებში ეს უკანასკნელი შეა-
 დგენენ ერთ ერთ წვრილ ვენას, წვრილი ვენები ერთდებიან და
 შეადგენენ მსხვილ ვენებს, ესენი კიდევ ერთდებიან და შეადგენენ
 ქვედა და ზედა ცალიერ ვენებს. ქვედა ცალიერი ვენა აგროვებს
 წამხდარ სისხლის ტანის ქვედა ნაწილიდან და მოაქვს მარჯვენა
 წინგულში; ზედა ცალიერი ვენა კი აგროვებს წამხდარ სისხლს ტა-
 ნის ზედა ნაწილიდან - თავიდან, კისრიდან და ხელებიდან, და
 მოაქვს მარჯვენა წინგულში. ამგვარად ახალა სისხლი გამოდის
 მარცხენა კოქობიდან და აორტის შემწეობით მიუდის მთელს
 ტანს, ქვედა და ზედა ცალიერი ვენებით ის უკვე წამხდარი
 და დაქველებული ბუნდება მარჯვენა წინგულში ე. ი. სის-
 ხლი მოძრაობს მარცხენა კოქობიდან მარჯვენა წინგულისა-
 კენ. ამ გზას ეწოდება სისხლის მოძრაობის დიდი რკალი. რო-
 გორც უკვე დავინახეთ, მარჯვენა წინგული უერთდება კარით
 მარჯვენა კოქობს. ცალიერი ვენებიდან მოსული სისხლი მარ-

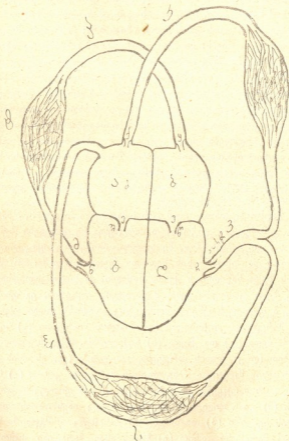
ჩვენა წინგულიდან ჩადის ამ კარის შემწეობით მარჯვენა კოქობში, აქედან ფილტვის არტერიით მიდის ის ფილტვებში. ფილტვის არტერია ადის ფილტვებში და აქ იყოფა ურიცხვ წვრილმანებად, მარჯვენა კოქობიდან ამ მილებში ამოდის სისხლი, აქედან გადადის ვენის წვრილ მილებში; ეს მილები შეადგენენ ფილტვის ვენებს; სისხლი გადმოდის ამ ვენებში და აქედან ჩადის მარცხენა წინგულში, მარცხენა წინგულიდან გადადის მარცხენა კოქობში და აქედან ისევ აორტაში. ამგვარად სისხლს ჰქონია მეორე გზაც: მარჯვენა კოქობიდან მარცხენა წინგული-საკენ. ამ გზას ეწოდება პატარა რკალი სისხლის მოძრაობისა. ამგვარად გულიდან გამოსული სისხლი დაუვლის გარშემო ჩვენს ტანს და ბრუნდება ისევ გულში. რა განსხვავებაა გარეგნობით არტერიისა და ვენის სისხლს შორის? არტერიის სისხლი არის მუქი, ალის ფერი, ვენისაკი შავი, ყოველი აქ ნათქვამის გაგება უფრო ადვილი იქნება, თუ მივმართავენ გულისა-და სისხლის მილების სქემას.

წარმოვიდგინოთ, რომ ა არის მარჯვენა წინგული, ბ მარცხენა, გ მარჯვენა კოქობი, დ მარცხენა, ეე კარებები წინგულებისა, კოქობებს შუა, მე აორტა, რომელიც იყოფება ორ ნაწილად და მიდის ტანის ზედა და ქვედა ნაწილში; რო არის ტანის ზედა ნაწილი, ს ქვედა ნაწილი, ლ ქვედა ცალიერი ვენა, კ ზედა ცალიერი ვენა, მ ფილტვის არტერია, ეგ ფილტვები, ჰ ფილტვის ვენები, რომლებიც ადამიანს ოთხი აქვს.

მარცხენა კოქობიდან (დ) სისხლი აორტათი (ვ) მიდის ტანის ზედა (რ) და ქვედა (ს) ნაწილებში, აქედან ცალიერი ვენებით (ლ-კ) მოდის მარჯვენა წინგულში (ა); ეს არის დიდი რკალი, მარჯვენა წინგულიდან მარჯვენა კარით (ე) სისხლი ჩადის მარჯვენა კოქობში (გ), აქედან ფილტვის არტერიით (მ) ადის ფილტვებში (ტ), საიდანაც თავს იყრის ფილტვების ვენებში (პ) და ბრუნდება მარცხენა წინგულში (ბ). აქედან მარცხენა კარით (ე) ჩადის ისევ მარცხენა კოქობში (დ) და განაგრძნობს ხელახლად მოძრაობას აორტი. ეს არის პატარა რკალი.

გული შიგნით ცალიერია და მისი კედლები წარმოადგენს ერთნაირ ნენ კუნთებს. კუნთების უმთავრეს თვისებას ის შეადგენს, რომ

მათ შეუძლიათ ერთი მხრით გაკუმშვადა დამოკლება, მეორე მხრით კი მოდუნება და დაგრძელება. ამგვარი თვისებისა არიან

გულის კედლებიც. რადგანაც გული წარმოადგენს პერიფერიულ კედლებს, რომელსაც გარშემო ყოველის მხრიდან კუნთები აკრავს, ცხადია, კუნთების ძალზე მოკუმშვით ეს პარკი ვიწროვდება, პატარავდება და სულაც დაიხურება, ხოლო კუნთების მოდუნებისთანავე ისევ გაიშლება და გაგანიერდება. აი სწორედ ამ კუნთების მოკუმშვა-მოდუნებაზე დამოკიდებული სისხლის მოძრაობაც.

ახლა განვიხილოთ, თუ როგორ იწვევს გულის მოკუმშვა სისხლის მოძრაობას. მივმართოთ ისევ სურათს და წარმოვიდგინოთ, რომ წინგულები ა და ბ სავსე არიან სისხლით, კოქობები გ და დ ცალიერი არიან და მოდუნებული, ა და ბ იკუმშებიან და აწვებიან მათში დაგროვილ სისხლს. ცხადია, სისხლი უნდა წავიდეს საითმე. სისხლს წინგულებიდან ორი გზა აქვს: ან უნდა დაბრუნდეს ფილტვის ვენებში ზედა ცალიერი ვენაში, ან ორი კარებით (ეე) ჩავიდეს კოქობებში. პირველი გზით ე. ი. ვენებისაკენ სისხლი ვერ წავა, რადგან წინგულების მოკუმშვა და მოვიწროება იწყება სწორედ ზევიდან, ვენების პირები თავიდანვე მოვიწროებულია, გარდა ამისა ვენების პირებში დატანებულია ენები (ქ და ყ), რომლებიც მაშინაღვე იხურებიან, როგორცკი სისხლი ვენებისაკენ ვასწევს და იქითკენ სისხლს არ უშვებენ: სისხლს წინგულებიდან დარჩენია ერთად ერთი გზა კოქობებისაკენ. ამ გზაზე სისხლს არავითარი დაბრკოლება არ ელოდება წინ, რადგანაც კოქობები მოშვებული არიან; სისხლი თავისუფლად ჩამოდის კოქობებში, კოქობები ივსებიან და წინგულები კი ცალიერდებიან. შემდეგ იწყება წინგულების მოდუნება და კოქობების მოკუმშვა, კოქობების მოკუმშვის დროს მათი კედლები აწვებიან შიგ დაგროვილ სისხლს და ეს უკანასკნელი ან უკან უნდა დაბრუნდეს წინგულებში ეე-ს გზით, ან აორტში (ვ) და ფილტვის არტერიაში (შ) უნდა ვავიდეს, როგორც კი ვასწევს სისხლი ეე—სკენ. ამ კარებების ნაპირებში იმგვარად არიან დატანებული ენები (შ და წ), რომ სისხლის მიწო-

ლა მათ ჰხურავს, კარებები ეე იხშობიან და ამ გეგარბნასკონსკონსკონს
 ხლს კოკობებიდან წინგულეებში გასავალი გზა ესპობა. აორ-
 ტაში და ფილტვის არტერიაში გზა თავისუფალია, თუმცა აქაც
 არის ენები (ჩ და ნ), მაგრამ ესენი კოკობების სისხლის მოწო-
 ლით უფრო იღებიან და ამგვარად სისხლი კოკობებიდან თავი-
 სუფლად მოდის აორტში და ფილტვის არტერიაში.

ივ. გომართელი.

შოთა რუსთაველი და მისი ვეფხისტყაოსანი

არა ულს მწერლობაში მოიპოვება ერთი თხზულება, რომლის სახელი დიდს და პატარას გაგონილი აქვს. ეს თხზულება არის „ვეფხისტყაოსანი“, დაწერილი დიდებული პოეტის მიერ. ამ პოეტს საქართველოს ერთ უწოდებს სახელიად შოთა რუსთაველს. უკვდავია „ვეფხისტყაოსნის“ დამწერი, თუმცა შეიდასმა

წელიწადმა გაიარა მას შემდეგ, რაც ეს თხზულება უძღვნა პოეტმა თავის მფარველს, სახელოვანს დედოფალს თამარს დროთა განმავლობამ ვერ ამოშალა ხალხის მეხსიერებიდან გულს მისაწდომი შოთას ნარნარი ლექსი და ნაზი გრძნობით შემკული „ვეფხისტყაოსნის“ მოთბობა.

შოთა რუსთაველი ცხოვრობდა მეთორმეტე საუკუნეში, როდესაც საქართველოს განაგებდა სახელგანთქმული, მზესავით მბრწყინავი და გლახაკთა შემწყვლელი თამარ დედოფალი. ამბობენ, თვით შოთა რუსთაველი თამარის ზაზინადარი და სამეფო სისახლესთან დაახლოებული პირი იყო. ჩამომავლობით იგი იყო ზემო ქართლელი, რომელსაც ძველად მესხეთს ანუ სამცხეს ეძახდნენ. ამ აზრს ამყარებენ თვით შოთას სიტყვებზე, რომელიც ჩართული აქვს „ვეფხისტყაოსანში“. იგი ამბობს ერთს ადგილას: „ვეწერ ვინმე მესხი მელექსო“. უფრო დაახლოებით აღნიშნავს პოეტი თავის ჩამომავლობას,

„როდესაც განაგრძობს და იტყვის: მე, რუსთველი, ვიქმნა ქმესა ამაღარი“. სწანს, შოთა ყოფილა მესხეთის იმ დღე-დგან, რომელსაც ხელსაც ეწოდებოდა რუსთაფი, ახალციხის მხარეს-კენ. როგორც თითონ გადმოგვცემს, თამარ დედოფალმა უბრძანა ანუ შეუკვეთა შოთას „ტკბილი ლექსების“ თქმა, შოთამაც, როგორც კარგად განათლებულმა კაცმა, მეფის სურვილი სავსებით დააკმაყოფილა.

თუმცა უეჭვოდ არ ვიცით, სად აღიზარდა, სად მიიღო განათლება რუსთაფელმა, მაინც იმის თხზულების მიხედვით შეგვიძლიან ვთქვათ, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ დამწერმა იცოდა ბერძნული, სპარსული და არაბული ენები, შესწავლილი ჰქონდა სამღვთაო წერილი და ფილოსოფია, საფუძვლიანი მკოდნე იყო ქართული ენის და წინააღმდეგობის მწერლობისა.

შესაძლებელია, რომ სწავლა-განათლება შოთა რუსთაფელმა დაამთავრა საბერძნეთში, სადაც მეთორმეტე საუკუნეში გზავნიდნენ ქართველ მოსწავლეებს სამეცნიერო მიზნით. დავაყვარებული და გონებით ფართოდ გახსნილი შოთა, თამარ დედოფალის თანამშრომელი და თანამოზიარე გახდა. აღტაცება და ერთგულება მეფისადმი, პოეტმა გაატარა, აღნიშნა თავის „ვეფხისტყაოსანში“.

„ვეფხისტყაოსანი“ იმ გვარი თხზულება, რომელსაც სახელად ვუწოდებთ პოემას. იგი ლექსად არის დაწერილი და შეიცავს თავგადასავალს ორი გმირისას, ტარიელის და ნესტანდარეჯანისას. ამ ორს პირს გვერდს უმშვენებენ ავთანდილი და თინათინ, ფრიდონ და ასპათი. პოემის შინაარსი შემდეგია.

არაბეთში ცხოვრობს მეფე როსტევეანი, კეკელიანი, მდიდარი და მოსამართლე კაცი. მას ჰყავს მხოლოდ ერთად-ერთი შვილი ლამაზი და მშვენიერი ქალი თინათინი. როცა მოხუცდა როსტევეანი, მან განიზრახა, ვეზირთა თანხმობით, მეფედ გამოეცხადებინა თავისი ასული თინათინის ტახტზე ასვლა დიდი ამბით იღვრისასწაულეს. ქალის გამეფება მეტად გაეხარდა როს-

ტევეანის გამოზდილს, ავთანდილს, რომელსაც თინათინეს^{ქრქვენი} ყვარული ენატრებოდა. ახლა იმედი მიეცა ქალს უფრო ხშირად ენახავ და მის ცქერით სურვილს მოვიკლავო. თვით მეფემ აიყვანა თინათინი ტახტზე, გვირგვინი დაადგა და სამეფო სკიპტრა ხელში მისცა. არაბეთის დიდკაცობამ მიულოცა ქალს გამეფება და ქება შეასხეს. ვაიმართა შესაფერი ნადიმი. შვენიერმა თინათინმა მამის დარიგება გაიხსენა და უბძანა, გაეცათ საჩუქრები დიდს და პატარისთვის. საერთო მხიარულების დროს მეფე როსტევეანმა მოულოდნელად მოიწყინა. ვეზირი სოკრათი და ავთანდილი სავსე ჭიკჭიით მიუახლოვდნენ მეფეს და მუხლ მოდრეკით მოახსენეს: „მეფევ პირი აღარ გიციინს იქნება იმიტომ, რომ თქვენმა ასულმა მეტად ბევრი საშოვარი გასცა და თქვენი საჭურჭლე დასცალაო.“ მეფეს გაეცინა ამ ხუმრობაზე და მიზეზად დანაღვლიანებისა დაასახელა ის მწუხარება, რომ მაზუცების ემს არა ჰყავს ისეთი მემკვიდრე, რომელიც ჰგვანდეს მას მშვილდოსნობაში და ბურთაობაში. ავთანდილმა გაუბედა მეფეს სანაძლეოდ გაჯიბრება ნადირობაში. მეორე დღეს ინადირეს და მართლაც ავთანდილმა მეფეზე ოცი თეთრი ნადირი მოჰკლა. მეფეს იამა ავთანდილის გამარჯვება.

ნადირობის შემდეგ, როსტევეან მეფე და ავთანდილ ჩრდილში დასასვენებლად ჩამოხდნენ. ამ დროს წყლის პირას შენიშნეს ერთი შვენიერი ვაჟკაცი, „ვეფხისტყაოს“ წამოსხმული და ცხარი ცრემლით მტირალი. მეფემ მოისურვა ამბის გაგება და უბრძანა მონებს „მტირალი მოყმი“ მოყვანა. ვაჟკაცმა მოციქულს პასუხი არ გასცა და როცა თორმეტი კაცი დაეხვია ძლით მეფესთან წასაყვანად, „ვეფხისტყაოსანმა“ მათრახის გადაკვრით სუყველანი დახოცა.

ამაზე განრისხებულნი მეფე და ავთანდილი დაედევნენ უცხო ვაჟკაცს; ამან შემოჰკრა თავის შავს ცხენს და გაქრა. მეფე დაღონებული დაბრუნდა სასახლეში.

თინათინმა შეიტყო მეფის შეწუხება და ურჩია კაცების გაგზავნა იმ საოცარი ვაჟკაცის მოსაძებნად. ერთს წელიწადს

ეძებეს „ვეფხისტყაოსანი“, მაგრამ კვალი ვერსად მიიკვებდა. როსტევენი ახლა-კი დარწმუნდა, რომ მოჩვენება იყო და ჩვეულებრივი ნადიმობა გამართა. მაგრამ თინათინმა მოისურვა გამოძიების გაგრძელება. ამან მიანდო თავის მოტრფიალ ეთანდილს, წესულიყო „ვეფხისტყაოსნის“ ამბის გასაგებად; საძებრად სამი წლის ვადა დაუდო და სიყვარულის ფიცი მისცა. ეთანდილი გამოეთხოვა შეფეს და წავიდა ჯერ თავის მამულში, სადაც თანაზრდილს ერთგულს შერმადინს ჩააბარა ყმათა პატრონობა. ბევრი იარა ეთანდილმა, ვასცილდა არაბეთს, მრავალი გაქირვება გამოიარა, მაგრამ „ვეფხისტყაოსნის“ შესახებ ვერა შეიტყო-რა. ერთს საღამოს წყლის პირას ჩამოხტა. მოაგონდა, რომ ორი თვეა დარჩენოდა ვადამდის; დიდად სწუხდა, რომ თუ დროზე არ დაბრუნდებოდა, მკვდარი ეგონებოდათ და გამოიტირებდნენ. სიარულით დაქანცული ერთს ქედზე შეჩერდა. იმ დროს, როდესაც ცეცხლზე წვადს იწვავდა სიმშლიის მოსაკლავად, შენიშნა ექვსი ცხენოსანი, ამათში ერთი დაკოდილი იყო. ეთანდილს ავახაკები ეგონა და შეილღ-ისარი მოიმართა. გამოელაპარაკა რა, შეიტყო, რომ ვილაც მშვენიერმა ვაჟმა, ვეფხისტყავე წამოსხმულმა, მათრახით თავი გაუჩეხა უმცროს ძმას, როცა იმ საუცხოვო ვაჟაკს დაედევნენ დასაქერად.

ეთანდილმა იცნო, ვისაც დაეძებდა. ფიცხლავ გამოეთხოვა და გამოუდგა „ვეფხისტყაოსანს“ მიჰყვა ფარულად უკან კლდეში გამოქვაბულს ბინამდის. შორიდან შენიშნა, რომ „ვეფხისტყაოსანს“ ქვაბიდან გამოეგება შავად შემოსილი ქალი. ვაჟი და ქალი ერთმანეთს მოეხვივნენ ტირილითა და ძაბილითა.

ამ ვაჟაკის სახელი, როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, იყო ტარიელ, ქალისა ასმათ. ორივენი ქვაბში შევიდნენ. ეთანდილი შორი ახლოდან უყურებდა და მთელი ღამე გარეთ გაატარა. გათენებისას ქალმა შეუკაზმა ტარიელს ცხენი და გაისტუმრა. რაკი ასმათი მარტო დარჩა, ეთანდილმა გასწია

მისკენ განიზრახა ძალით ეთქმევინა ქალისთვის ტარიელის ამბავი, მაგრამ ამოდ. ხმა გაკმენდილს ქალს სიკვდილისაც არ შეეშინდა. მერე ტირილით სთხოვა „შებრალება „მიჯნურისა“. ასმათი ალა-კი მოღბა, შეიწყალა ავთანდილი, როგორც მიჯნური, რაკი ტარიელიც მიჯნური იყო. ქალმა ურჩია ქვაბში დამალულიყო და დაჰპირდა ტარიელთან გაცნობას, როცა იგი დაბრუნდებოდა. მოისმა ცხენის ფეხის ხმა. ტარიელი გამოჩნდა. ასმათმა მწვადი შეუწვა, მაგრამ იმან დაუდგეკავი ლუკმა პირიდან გადმოაგდო. მერე, როცა ცოტა მიეძინა, შეკრთა, წამოვარდა და დაიწყო ტირილი. ასმათმა ისარგებლა შემთხვევით და ურჩია, მეგობარი ვინმე ეპოვა მარტოობის გასაქარვებლად. ტარიელმა შეჭფიცა, ძმასავით შევიყვარებ, თუ-კი სამეგობრო კაცი გამოჩნდებოა. ასმათმა მაშინ გამოიყვანა ავთანდილი, რომელმაც უამბო თავის თავგადასავალი. პასუხად ტარიელმა გააცნო თავის ამბავი.

ინდოეთი შვიდ სამეფოდ იყო გაყოფილი. ექვსი სამეფო ეკირა ფარსადანს და მეშვიდე სარიდანს, ტარიელის მამას. სარიდანმა არჩია თავისე ნაწილიც ფარსადანისთვის გადეცა; სამაგიეროდ მთელი ინდოეთის ამირბარად (ჯარის უფროსად) დაინიშნა. ფარსადანი უშვილო იყო. ამიტომ ტარიელი შვილად აიყვანა და მეფური აღზრდა მისცა. როცა ტარიელი გახდა ხუთი წლისა, ფარსადანს ეყოლა ქალი ნესტან დარეჯანი. ტარიელი და ნესტან დარეჯანი ჯერ ერთად იზრდებოდნენ; ქალი რაკი შვიდი წლისა გახდა, ტარიელი მამას დაუბრუნეს; ნესტან-დარეჯანის აღზრდა-კი თავს იღვა მეფის დამ, დავარმა; გამძლად დაუნიშნეს ასმათი.

თხუთმეტის წლისა შეიქმნა ტარიელი და მამაც მოუყვდა. ამირბარობა ფარსადანმა ამას ჩააბარა. თუმცა ტარიელი დაახლოებული პირი იყო მეფისა, მაგრამ ნესტან-დარეჯანს ვერ ხედავდა, რადგან ქალს ცალკე კოშკი აუშენეს ქვის კედლით შემოზღუდული და ლამაზი ბაღით შემკული. ერთხელ მეფე და ტარიელი ნადირობიდან დაბრუნდნენ. ფარსა-

დანმა მოისურვა ქალის ნახვა. მეფემ კოშკის კარი გახსნა და განზე გააღო და ტარიელმა თვალი მოსკრა შიგ მჯდომს ნესტან-დარეჯანს. ქალის სილამაზემ გული მოსტაცა და ცნობა დააკარგვინა. ქალსაც მოსწონდა ვაჟი, მაგრამ ორი-

ვენი ჰფარავდნენ აღგზნებულს გრძნობას. ასმათი გახდა შუა კაცად ტარიელის და ნესტან-დარეჯანის შორის. ვაიმართა მიწერ-მოწერა. ნახვის დროს ნესტანმა ცოლ-ქმრობის პირობა მისცა და სთხოვა საგმირო საკმე ეზვენებინა. ტარიელი წავიდა ხატაველებთან საომრად და გამარჯვებული დაბრუნდა. ამავე დროს ფარსადანი თავის ქალისთვის საჭმროს ძებნას

შეუდგა. ნესტან-დარეჯანის დედამამ განიზრახა მისი გათხოვება ხვარამშაპს ძეზე, ტარიელსაც გააცნეს ეს განზრახვა. შეწუხებულმა ტარიელმა წინააღმდეგი ვერა სთქვა-რა. მოციქულები გაუგზავნეს ხვარამშაპს გამოეგზავნა შვილი სასიძოდ და ინდოეთის ტატიკ მემკვიდრედ. ტარიელი და ნესტან-დარეჯანი ამ ამბის გამო დიდად შეწუხებულნი გახდნენ. ნესტან-დარეჯანმა ინახულა ტარიელი და მწარე საყვედური უთხრა, რომ ფიცი ვასტება და დასთმო მისი სხვაზე გათხოვება. ტარიელი ნესტან-დარეჯანის ერთგულების იმედით გამხნედა და გამოუცხადა, არც შენ და არც ინდოეთის ტატიკ არავის დავეუთმობო. ქალიც დამშვიდდა და ურჩია სასიძოს მოკვლა.

მართლაც, როცა სასიძო მიუახლოვდა ფარსადანის ქალაქს, მოედანზე ატლასის კარვები დაუდგეს, იქ ჩამოხტა ხვარამშაპსძე თავის ამალით. ნესტან-დარეჯანმა კიდევ გაახსენა ტარიელს პირობა და ვაჟიც ღამით შეიპირა კარავში და უხალა სასიძოს თავი სვეტზე. ტარიელი მოახტა ცხენს და გაფრინდა. მღვერებიც ამოსწყვიტა და შუაგულ ქალაქში გამაგრდა. მეფეს ძალიან ეწყინა ტარიელის საქციელი. ვაჟმა გამოაცხადა, რომ ნესტან-დარეჯანი ეისაც უნდათ მისცენ ცოლად, მაგრამ ინდოეთს არავის დავეუთმობ, ვიღრე ხმალი-მარტყიაო. ფარსადანმა შეიტყო, რომ ნესტან-დარეჯანს და ტარიელს ერთმანეთი უყვარდათ და ნაულობდნენ ფარულად. თავის დას დაფარს ამტყუნებდა ქალის და ვაჟის დაახლოებაში. დაფარმა გაიგო რა ეს ამბავი, ნესტან-დარეჯანი საშინლად გალაზა და თმით ათრია. მოიხმო ორი ზანგი, უბძანა ქალი კიდობანში ჩასვით და ზღვას მიეცითო და თითონ-კი დანით თავი მოიკლა. ტარიელმა, ასმათმა და მონებმა დიდხანს ეძებეს ნესტან-დარეჯანი, მაგრამ ვერსად იპოვეს: ტარიელს მონები თითქმის სუსველანი დაეხოცნენ და შერჩა ბოლოს მარტო ასმათი.

გულდაწყვეტილი ტარიელი, ქალის ძებნით მოქანცული, ერთხელ მიადგა შვენიერს ბაღს. ცოტა რომ შეისვენა, მოესმა

ცხენის ფეხის ხმა. თვალწინ წამოუდგა ერთი დაკოდნილი, ყმაწვილი. იგი იყო მეფე გულლაზანზარისა, რომელიც ზღვის პირად მდებარეობდა. მისი სახელი ფრიდონ. სანადიროდ წამოსულს დასცემიან თავზე მოქიშვე ბიძაშვილები და დაუქრიათ. ტარიელმა უბძანა თავის მონას, ფრიდონისთვის კრილობა შეეხვია და დაჰპირდა დახმარებას. მადლობით გულსავსე მეფემ ტარიელი სასახლეში მიიწვია და, როცა კრილობა მოურჩა, ტარიელის დახმარებით დაეცა თავის ბიძაშვილებს, დაამარცხა მათი ჯარი და დაეპატრონა მათ ქონებას. ამ გამარჯვების გამო ფრიდონმა დიდი ნადიმი გადაიხადა. საერთო სიმხიარულის დროს მხოლოდ ტარიელი იყო დაღრეჯილი, რადგან მიჯნური აგონდებოდა. ერთ დღეს ფრიდონი და ტარიელი სანადიროდ გავიდნენ. ამ ნადირობის დროს ფრიდონმა უამბო „ვეფხის ტყაოსანს“, რომ ერთი ტურფა ქალი გულლაზანზარის ახლოს ორმა ზანგმა კილობნით ჩამოატარაო. ფრიდონმა რა შეიტყო, რომ ის მზის უნახავი ქალი ტარიელის სატრფო იყო ბევრი აძებნინა, მაგრამ ვერსად იპოვეს ამიტომ იმედ დაკარგული ტარიელი განშორდა ადამიანებს გავარდა ტყეში, წაართვა დევებს გამოქვამული და იქ დაემკვიდრა. უამბო რა ეს ავთანდილს, ტარიელმა ტირილით სთხოვა დაბრუნებულიყო თავის მიჯნურთან. ავთანდილი გამოეთხოვა და დაჰპირდა ორი თვის შემდეგ უკან დაბრუნება, რომ ერთად ეძიათ დაკარგული ნესტან-დარეჯანი, რომელიც ტარიელს ვეფხის სახით ეხატებოდა. ამიტომაც მისი სიყვარულით კაბად ვეფხის ტყავი ჩაიცვა და ეწოდა ვეფხის ტყაოსანი.

ავთანდილის დაბრუნებამ არაბეთში დიდი სიხარული გამოიწვია. ჯერ მისი ერთგული ყმა შერმადნი, შემდეგ მეფე როსტევან და მთვარესავით მანათობელი სამეფო ტახტზე თინათინ გამხიარულდნენ, და მისმა მიჯნურმა და მეფემ შეიტყეს „ვეფხის ტყაოსანის“ ამბავი და ისიამოვნეს. მაგრამ ჩქარა ქმუნვარებაც იგრძნეს, რაკი გაიგეს, რომ ავთანდილი ფიცით შეეკრა ტარიელს და დაჰპირდა უკან დაბრუნებას ნესტან-

დარეჯანის საძებნელად. ავთანდილმა როსტევანს უშუალოდ ვეზირი მოუგზავნა და ითხოვა ნება ტარიელს მიშველებოდა. როსტევანმა თხოვნა არ შეიწყნარა და ავთანდილმა გაპარვა არჩია ფიციის გატეხას. ანდერძი დასტოვა, რომელშიაც უფელასგან შენდობას და კურთხევას თხოულობდა. თინათინმაკი ნება დართო ტარიელთან გაბრუნებისა. ავთანდილის გაპარვამ როსტევან შეჟვე შეტად შეაწუხა.

ა. ხახანაშვილი

(დასასრული იქნება)

ხალხური ლექსები

აზნაური თავადსაო
შორით აძლევს სალამსაო,
ჯიბეში არ გამოიღევს
საწერსა და კალამსაო.

ვაჰ, შენ ჩემო შავო ხბო,
სატილო საოხრო!
ვენახის კარი ღია გაქვს,
შედი, ბაღახი ძოვეო,
აჰუე, დაჰუე მიჯნასაო,
ნუ გადახვალ სხვისასაო,
თუ გადახვალ სხვისასაო,
თოფს დაგცემენ ხისასაო.

რკინის მგელი

(ხალხური)

ერთს კაცს ერთად ერთი შვილი ჰყავდა. უნდოდა, ხე-
ლობა რამე ესწავლებინა და რიგიანი და სასარგებლო კაცი
გამოეზარდა. როგორც ხელი მიუწვდებოდა, ისე მოიქცა. შვილი
მკედელს მიაბარა შევირდად. ხუთის წლის განმავლობაში ხე-
ლობა უნდა ესწავლებინა.

გავიდა დადებული ვადა, შვილი დალოცვილი იყო და მამის სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა, ბედ-შავი და მარტოხელი კაცი ცას ეწეოდა. ოქროს მარჯვენაიანი ვაჟკაცი უბრუნდებოდა სახლში. გაქირვებისა აღარ ეფიქრებოდა.

აქი მზიარულად იყო!

რაც კი გაიჩნდა სახლში, არ დაიშურა, გაყიდა და შვილს საკუთარი სამჭედლო მოუწყო.

თითონაც მზად იყო აესრულებინა ყველაფერი, რასაც ოსტატი შვილი უბრძანებდა.

მართლაც, შვილმა სთხოვა, —საბერველს დაუბერეო. მამაც დაუწყო საბერველს ბერვა. შვილმა კი აიღო ერთი ნაქერი რკინა და ჩადო ქურაში. გავარჯვარდება ეს რკინა, როგორც ნაღვერდალი; გამოიღებს ცეცხლიდან, სცემს ჩაქუჩს, ატრიალებს და სცემს, რაც ძალი და ღონე აქვს. გრდემლს წკრიალი გააქვს, მარწუბი მორჩილებით ტრიალებს ოსტატის ხელში.

გავიდა რამდენიმე დღე, იმ რკინის ნაქერს საცოდავად სჩეჩქავს და უტყაპუნებს ჩვენი ოსტატი.

არც წაღია, არც ცული, არც ბარი და არც სახნის-საკვეთი.

მოეწყინა მამის, დაიღალა და ჰკითხა შვილს:

— შვილო, რა უნდა გააკეთო მაგისი?

— შენ დაუბერე, მამი! მალე გაიგებ, რაც გამოვა! მთელი ქვეყანა გაოცდებაო! უპასუხა შვილმა.

გავიდა კიდევ რამდენიმე დღე; ისევ ისეთს ყოფაშია რკინაც, შვილიც და საბრალო მამაც.

მაგრამ მამამ მოთბინება დაკარგა, აღარ იცის, რა ქნას! თუ ოსტატია, რატომ აქამდის ვერაფერი გააკეთაო, — ფიქრობს თავისთვის.

— შვილო, გამაგებინე მაინც, რას აკეთებ; თორემ, აგერ ორი კვირაა, მაგას შევეყურებ და ვერ გავიგე, რა იარაღი იქნებაო...

— ოსტატ, მამი, ოსტატ მოშიცადე; შენ დაუბერე...

— მაინც რა გამოვა?

— რა და კურდღელი! ამაყად უპასუხა ოსტატმა-შვილმა.
 მამას წელი მოსწყდა, იმედი გაუქრა.

— შვილო, გენაცვალე, კურდღელს ნუღარ გააკეთებ,
 მგელი გააკეთე, რომ მე შეგქამოს, შენ მოგშორდე, მოვრჩე
 და მოვიხვეწოვო.— შეევედრა სასოწარკვეთილი მამა.

დ. ნახუტრიშვილი.

გ ა მ ო ტ ა ნ ე ბ ი

(წარმოდგენილი მღ. გ. კელენჯერიძის მიერ)

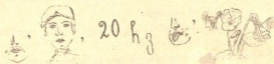
ხელმწიფემ წინ გაუარა 15 ჯარის-კაცს, დაადლო ერთი
 კაპეიკი და უბრძანა.—გამოიარეთ და რამდენიც გზაზე დაი-
 ნახოთ, იმდენი ხველამ თქვენგანმა დაუმატოსო. ბრძანება შეა-
 სრულეს. გამოიანგარიშეთ, სულ რამდენი მანეთი და კაპ. შე-
 დგებოდა.

ორი ძმა იყოფდა რვა ჩაფ ღვინოს თანასწორად. ღვინო
 რვა ჩაფიან კურში იყო. ვასაყოფა კურქელი ჰქონდათ მარტო
 ორი პატარა კური: ერთი ხუთაფიანი და მეორე სამ ჩაფიანი
 ორივე ცალიერი. როგორ გაიყურს ძმებმა ღვინო?

ა ნ დ ა ზ ი ბ ი

მუცელს აქორებ—ქორია, აღორებ—ლორიაო.
 რაც თხამ თრიმლს უყო, ის თრიმლმა თხის ტყავსაო.

რ ი ბ უ ს ი

მე-2 N-ში მოთავსებული გამოცანების აღსნა:

ამოცანის ახსნა: 23, 4, 8.

რებუსის ახსნა: ცრემლსა ვარდი დაეთრთვილა,
 გულსა მდულრად ანატირსა.

რედაქტორი მ. ი. დემურია. გამომც. თ. პ. ი. ოუშანიშვილი.

გიგლიოგრაფია საგავაშვო წიგნებისა

ხტუნია-ციყვენია. თარგმანი ივ. გამაჩიძისა.
წასი 25 კ. გამოცემა ი. რუსთაშვილისა.

ჩვენ საყმაწვილო მწერლობაში „ხტუნია-ციყვენია“ ბ.ნი გომართელისა ერთ საუკეთესო წიგნაკად უნდა ჩაითვალოს ძალიან გასაგები ენით ავტორი მოუთხრობს პატარა მკითხველებს ციყვის ცხოვრებას. გზა და გზა ბუს, კოდალას, კურდლის და თავის ცხოვრებასაც ეხება. წიგნში სხვათა შორის გამოხატულია პატარა ქალის გულკეთილობა, რომელმაც ძმის ნამალევედ „ხტუნია-ციყვენიას“ ვალიის კარი გაუღო და გაათავისუფლა საბრალო ტყვე. წიგნაკი დასურათებულია შედარებით მრავალი სურათით (29 გვერდზე 17 სურათია) და სიმოწეებით წაიკითხავს მკითხველი და ბევრსაც შეიძენს.

ვ. ჯაფარიძე.

გიილეზა ხელის მოწერა

1908 წლის იანვრიდან 1909 იანვრამდე.

საუმაწვილო სურათებიანი ჟურნალი

ნაკადული

(წელიწადი მეოთხე)

წლიურ ხელის მომწერლებს მიეცემათ:

24 წიგნი ჟურნალი „ნაკადული“ მკირე წლოვანთათვის

12 წიგნი ჟურნალი „ნაკადული“ მოზრდილთათვის.

პრემიები: 1-ლი, „1908 წლის კედლის კალენდარი 12-ი სურათით“. 2-რე, „თომას თავგადასავალი“ მარკტვენისა.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) „ნაკადულის“ რედაქციაში, ვოლოვინის ჰროსკ., ზუბალოვის სახლ., № 8, ყოველ-დღე 9—2 საათ., სამშაბათობით საღამოთიც.

2) წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, სასახლის ქუჩა, სახლი თავად-აზნაურობისა. წლიურად ფასი ჟურნალისა დამატებით, ესე იგი 36 წიგნისა რჩება ისევე მ მანეთი.

ნაკადულის რედაქცია სთხოვს ხელის-მომწერ :

ვისაც ჟურნალის ნომრები დააკლდება, მიპართონ აგენტს ანუ რედაქციას.

ვინც მასალას გამოგზავნის დასაბუქდათ ვთხოვთ გარკვევით და სუფთად იყოს დაწერილი.

რედაქტორი: მ. ი. დემურია.